

DAS ZEITLICH.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 21 März 1901.

גליון 18.

קראקא ר"ח ניסן תרס"א.

המ"ל :
חברת "אחיאסף".

תכונ הענינים:

הודאה במקצת. ש. פ. ראבינאוויץ.
האספה הכללית לחברת ישוב ארץ ישראל. (המשך) ה.
השקפה על דברי המדינות.
בארצות המערב. יא.
ברוסיה.
במכה"ע.
מאורעות ומעשים.
היהודי הנצחי באגדה ובפואיזה. II. ה.
משאר-נפש. (שיר).
היא ואנכי. (ודוי).
בשורת ספר.
ארוכות וקצרות. VI. (פיליטון).
ש. פ. ראבינאוויץ.
ה.
יא.
A.
—w—
י. ל. ברוכוביץ.
מ. מ. הורוויץ.
ה. נ. נאמבערג.
א. שולמאן.
אפרתי.

תנאי החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה 14.— קראנען.
לחצי שנה 7.—
לרבע שנה 3,50

ברוסיה:

לשנה 6.— רוב"כ.
לחצי שנה 3.—
לרבע שנה 1,50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה 12 מארק.
באנגליה " 12 שילינג.
בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק.
בארץ ישראל " 15

מחיר כל גליון 15 ק', 30 העל'.
בעד חילוף הכתבת 20 ק'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
הילר, 10 קופ'.

כתבת "הדור":

בשאר ארצות: Administr. „HADOR“, Krakau, Gertrudy 19.
ברוסיה: Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste 25.

הברת אחי א.פ.

מפני סבות שאינן תלויות בנו נפסקה באמצע הוצאת הספר הנכבד, תולדות השלמת האדם. הספר הזה בצאתו לאור משך עליו את עיני הקהל העברי כדבר חדש ויקר אשר לא היה עוד בספרותנו, וכאשר חלל לצאת רבו השואלים ודורשים: גמתי יהל לצאת עוד הפעם. בהרגישנו את הובתנו לקוראי הספר ובחפצנו לתת לעם תורה שלמה בתולדות הקולטורה האנושית, הוצאנו לאור את הברכה שלישי

מסו "תולדות השלמת האדם"

מאת יוליוס ליפפערט, תרגום דוד פרישמן.

תורת תולדות הקולטורה תרדוש ותחקור את פרטי החיוניות כהתפתחות בני האדם והשתלשלותם. בהמשך דורות וזמנים רבים מיום היות האדם על הארץ עד ימי הדורות האחרונים. ובעוד אשר רברי הימים הכוללים ושימו לפנינו בלתי את הקורות והמאורעות כשהם לעצמם. ויבר לנו סי' תולדות השלמת האדם או הקולטורה גם את הסבות אשר הולידו את הקורות והמאורעות ההם. ס' תולדות הקולטורה מתחיל מהזמן בטרם החלה התקופה ההיסטורית ומתאר לפנינו את האדם הקדמוני בכל פשטותו ונסתותו ועד עלותו על הסדרגה שהוא עומד עליה כיום הזה. כל סררי חיי האדם מני אז ועד הנה יעברו לפנינו. דירת האדם, ארחות חייו, מלבושיו, כליו והפציו, אכלו ומשקהו, מנהגיו ומשפטיו דבר יום ביומו, תקיטו ותורותיו, אמונתו ודתו, השקפתיו ואמינותיו השפלות, דמיונותיו, והיותו אשר היו לו בכל זמן וזמן, וגם הסבות אשר המריצו את האדם לשנות ולהחליף את כל אלה. כן יעברו לפנינו ככמהה זמנים ותקופות שונות: זמן האבן המתכת וכו' עד כי נגיע אל התקופה ההיסטורית; ארצות שונות ועמים שונים: ארץ חונה, הודו וארם נהרים, כנען ומצרים, יוון ואיטליא ועד כי נבוא אל פרקי הקולטורה אשר עברו עליהם גווי אירופה למן הימים ההם ועד היום הזה.

אך למותר הוא לדבר ע"ד חין ערך הספר תולדות הקולטורה בכלל וע"ד שצ"ו של ליפפערט היוצא על ידיו בפרט, כי נודע והולל שמו בכל הלשונות אשר נצטק אליהן, ואיננו צריך לעדותנו. גם ההעתיקה אשר נעשתה בירו אמן נפלא כדור פרישמן מצטיינת בסגנונה ונעמה. בכלל עמל המתרגם להסביר ולבאר כל דבר ודבר ויבחר בלשון חכמים פשוטה וקלה, צחה ומדויקה.

וזה תוכן עניני הברך השלישי בקצרה:

תשמישי מיני מתכת והשפעותיהם.

שני פרקים (248—266): אחרות האדם כפי שהיתה וכפי שתהיה, כיני המתכת והאיש והאשה, חלוקת העבודה, חרשת הברזל אצל הפיניקים, המצריים והאשוריים, החרשים אצל בני ישראל, מיני מתכת שונים, איך הגיעו בני אדם למלאכת ההתכה? מלאכת הברזל באירופא. העטרוסקים והמתכת, מי המציא את הנחשת המוצהב? הנחשת המוצהב אצל עמים שונים, המתכת ותואות הקישוט.

התפתחות עבודת הקדש ומושגי האמונות.

שלשה פרקים (267—310): עבודת הקדש המונעת והעוזרת והשתלשלותה, האדם הטבעי ויחסו להמתים, תענית ושכח, מנהגי אכלות, תחבורות להכריח את הרוחות הרעות, המים בתיר תרופה, האש כתור שמירה מן המויקים, מלחמת הרת והפרנסה, עבודת הקרבנות, מושג האלהים, רבוי האלהים אצל היונים, התפתחות אחרות האלהים אצל בני ישראל, אלהים שונים, עבודת אבות, שרפת המתים, שתי מפלגות של אלים, היות האדם לאלהים, נקבות כתור אילים, אמהות קדשות וממשלתן, הודו ואלהיה, האלהים והתפתחות סררי החברה, שמות אלהים, התפתחות האגדות, היונים ויחסם למושגי האלהים, מושגי האלהים אצל הרומאים.

האדם וגופו ביחוסו לעבודת הקדש.

שלשה פרקים (317—368): האלמנה ואלמנותה, קרבנות אדם, קניבוליות, יוחם שבין אכילת בשר האדם, ועבודת הקדש, סימני אנתרופולוגיא אצל העמים הנאורים אכילת בשר הילדים אצל שבטים שונים, האנתרופולוגיא נמצאה כהכרח אצל כל אומה ומדינה, אנתרופולוגיא כתור קרבן אדם, קרבן אדם אצל שבטים שונים, המצריים וקרבן הילדים, קרבן הילדים אצל הפיניקים ואצל בני ישראל עלילת דם על יהודים ונוצרים, פרוין הכן אצל שבטים שונים, עקדת יצחק, קרבן פטה, אות ברית, מילה, פרוין על יד דם, לויים במקום בכורים.

דמיונות עבודת הקודש לפי תקוני סררי החברה.

שלשה פרקים (369—412): תשמישי הרם בכלל, מנהג, כריתת הראש, האבל הרג נפש, הקפת פאת הראש ופאת וקון לסימן אכלות, שרט לנפש, זריקת אפר על הראש, דם הברית אצל עמים מתקנים, אצל הרומאים. בני ישראל ודם הברית, דעת הרמב"ם, שאלת הרם במדרגת כמשלת האב, המילה אות ברית קדש וזמן העשותו, גר שמתגייר, מנהג ברית קדש אצל שבטים שונים, העברים ואונם הנרצעת, אלהי הנכר והנומים, כתבת קעקע אצל שבטים שונים, קדושת הרצועה הארסית, תפילין וציצית, ברית קדש אצל היונים, המיסטריות אצל היונים, בעלי אור" אצל היונים, ברית קדש אצל הרומאים, שרירי אותות אצל הגרמנים, התגורה והקרתה, התפתחות אגודת ברית והשפעתה על סררי החברה, ראשית השלום, התרחבות תחומי השלום, שלום אלהים, שלום המלך ושלום הארץ.

התפתחות סררי החיים בתוך המשפחה הראשונה.

שני פרקים (1—28): המשפחה הראשונה וצורותיה, ראשית השתנות סררי החיים, ההגבלות הראשונות בורכי האישות, מופתים על פי השבטים הפראים בדרותינו, מופתים על פי מנהגי; בודת הקדש, מנהגים שונים אצל שבטים שונים.

צורות ההברה בתקופת זכות האם.

ארבעה פרקים (29—92): מושג ממשלת האם והגבלתו, ברית נשואין משפט הנשים אצל שבטי יהודים הצפוניים, ישן וחדש, נבורת מלחמה וממשלת נשים, ראשית ההפתחות נשואי חין, סיכני ממשלה של נשים, התפתחות ספרוי האגדות, חובת המנן המוטלת על האיש, תפיסת בית נכרלה ונסירת, חלוקת העבודה אצל העסקמים, על אדמת גרמניה.

התחלת ממשלת הנברים וזכות האב.

ארבעה פרקים (93—164): התחלת ממשלת הנברים וזכות האב, הוראות שונות למושג "אב", סררי חברה חדשים, מושג שם "משפחה", סררי חיי הרועים הנודדים וסררי חיי בני הגזע האדום, קנין הבעל, מיני נשואים שונים, אופנים שונים של נשואי חין, נשואים על פי גזל, הותנת והחתן תשמישי וחוקה, השפעה על זכות האב, נשואים על פי קנין, קנין הנשים אצל היהודים, בני-שם המערביים ובני הגזע האדום, ספר הכריתות וערכו, קנין, משיכה וחוקה, נשואי קנין אצל הסלונים, נשואים של חירות" אצל הרומאים, טהרת המדות אצל הפנויה ואצל הנשואה, אמצעים לשמירת האשה, ההסגר, הפנויה אצל שבטים שונים, אגודות החתון, בני יעקב ובני שבט, אגודת החיתון אצל הרומאים, חתון אצל הברברים, הרומאים והיונים, מנהגים שונים ומקורם.

ראשי מנהגים של חני חתונות והנימוסים הנלוים עליהם.

שני פרקים (165—191): סעודה של חתונה, אמונות הרוחות והאלים שכביה, פרוין הבת, הכלה ביציאתה והכלה בכניסתה, נטיעת עצים ואשרות, סנהגי קנין חוקה, תקיעת כף, הרריכה על הרגל, גויות השערות וכסוין, ערבוב דם.

המעונות והבתים.

שלשה פרקים (192—242): מקום האש, ציוני חול וקדש, אבן ישראל ורועה האבן הזאת, קברים ובתי מקדש ואחוזות ארץ, מלאכת הכנין אצל הפיניקים ואצל בני שם ואצל המצריים, בנין האולם אצל היונים, "שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך", הבית הסגור, הבנין העגול ברוב ארצות אירופא, שרירי הבנינים הטריווא בית הלשכה וחדרי המשכב אצל היונים, הסוכה, "גומץ לקרבנות", בית במקדש בירושלים, מוכח הקשית שלהן, לחם הפנים והמנורות כתור פסיעה לפני, קברות המלכים בתוך המקדש, האטריום הרומי, פסל, כשה, ארון ושלת כתור דבר אחר, התפתחות הבית ככפרים והתפתחות הבית בערים, התפתחות מלאכת הכנינה והשפעותיה על סררי החיים, הבית כתור נחלת גבר.

הדור

יוצא אחת בשבוע.

המיל: חברת "אחיאסף".

ברוסיה:

לשנה . . . . . 6. — ר"ב
לחצי שנה . . . . . 3. —
לרבע שנה . . . . . 1,50. —

מחיר כל גליון 80 הילר, 15 קופ.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
הילר, 10 קופ.

Erscheint jeden Donnerstag.

תנאי החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה . . . . . 14. — קראען
לחצי שנה . . . . . 7. —
לרבע שנה . . . . . 3,50. —

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . . . 12 מארק
באנגליה לשנה . . . . . 12 שילינג
בשאר ארצות לשנה 17 פֶּרַנק
בארץ ישראל . . . . . 15 פֶּרַנק.

Krakau, 21 März 1901.

Nr. 13. — גליון יג.

קראקא, ר"ח ניסן תרס"א.

היכולת לעשות כזאת על פי נמוסי ארץ מושבו, נחשבה לו השתיקה כהודאה וכאלו מצדיק עליו את עוות דינו וגול-משפטו. על פי תורת החברה המדינית, כפי המנהג וההרגל, צבור שגזולים משפטו והוא כמת שאינו משמיע קול ואינו קובל על העול שנעשה לו, נחשב באמת במתים. אבל, כנראה, לא שמו לב להשקפה הזאת ראשי קהלת ישראל בקאָלן. כשעלתה השאלה על שלחן לשכת ראשי העדה בקאָלן, אם להצטרף למנין המוהים במחאה הכללית הזאת מטעם כל קהלות ישראל בפרוסיה, הוחלט שלא לחתום על אגרת המחאה, וטעם לדבר נתנו לאמר:

"אחרי שחקרנו בענין ומצאנו כי: א) הדבר שאי אפשר בשום אופן להצדיקו, הוא הרבוי המופלג של עורכי הדין היהודים בברלין וביתר הערים הגדולות בפרוסיה, ובכן היתה טבת השאלה של הנבחר פלטיזוהן שלא בזמנה; ב) הזמן הנוכחי, זמן של רוחות שנאת החירות הנושבות עתה במערכות ידועות, ורוח הרת הממלא עתה את חללה של הרשות עשו את השאלה הזאת לענין שבא שלא בזמנו הנכון, וכמו שנראה אחרי כן גם מהחלטת בית הנבחרים בתשע הידות של חבריו, אשר הסכימו לדברי שר המשפטים; ג) החפץ לדרוש עתה בחוקה לפרש ולבאר את תורת הקונסטיטוציה כאופן הנוהג ליהודים, יוכל להתהפך גם לרועץ ולעשות את המעמד הנוכחי עוד יותר גרוע מאשר הוא עתה; — אחרי תקירת כל הדברים האלה מצאו פרנסי הקהלה בקאָלן לנכון להתליט לבלי לחתום על הצעת אגרת המחאה להגיש לנשיא המיניסטרום, הגראף בילאָוו, כאשר עשו יתר קהלות הממלכה."

הדברים האלה, שנאמרו בתוך ארבע אמות של לשכת הקהל, נשמעו על ידי מגלה סוד למערכות האנטיסמיטים, ויהיו להם לנחת רוח וישימום על נס, בכל כה'ע כלי מבטאם, לאמר: ראו, היהודים בעצמם מרגישים כי אין השעות משחקות להם, הם יודעים בעצמם כי אינם ראויים כלל לזכויות האזרחים, והם כמורים במקצת, כי אין להם כל פחחון פה, לדרוש שיפנו להם מקום בין אזרחי הממלכה בעלי האמונות השלישיות בארץ, ולכן נשתמש נא בשעת הכושר הזאת לדבאם ולהשפילם חללית שפלות עד שלא ירימו עוד את ראשם. כהנה וכהנה דורשים צוררי ישראל בשבעים פנים ככה'ע שלהם, ממכה'ע ישטאאטסבירנערצייטונג' עד מכה'ע ירעדונדער נאכריכטען' וחבריהם, כן בפרוסיה ובאשכנז וכן בהממלכות שכנותיה. אין כונתה להאשים את פרנסי הקהלה החשובה, כי חפצו לעשות נחת רוח לשונאי ישראל, ונס אין להרהר אחריהם. כי נרפים הם לעתות בצרה; הם הביעו את הנות לבם כפי ההשפעה שהם מקבלים מצידוע של חכמים אשר יש להם השקפה ידועה על היהודים. ואולם עלינו להגיד להם כי שנומאד נס בעצם החלטתם ככמה פנים: א) הרבוי המופלג של האדבוקטים היהודים בערים הגדולות אין להצדיק, אמת היא, אבל אשמים בזה

הודאה במקצת:

בעוד שסופרי ישראל היו מדיינים זה עם זה ע"ד הזכויות המדיניות של היהודים וכו' עשתה ממשלת פרוסיה את שלה, ומפי שר המשפטים נשמעו דבריה לאמר: הסימן הייב בתורת הקונסטיטוציה הפרוסית, אשר על פיו שוים כל אזרחי הממלכה בכל הזכויות, האזרחיות והמדיניות, הסימן הזה יכול להיות נדרש באותם הפנים שתמצא הממשלה לנכון לפניה, על פי מה שתתכן את רוח כל בני הממלכה, ובכן כל הסימן הזה יהיה בידה כחומר ביד היוצר, להטותו לפי חפצה ולאמר: על פי גורת הכתוב בהקונסטיטוציה הדין עמכם, היהודים, אבל הממשלה יודעת נטות לב הרוב הגדול של האזרחים, והמה נוצרים שאין חפץ להם ביהודים אדבוקטים ונוטריוסים, ובכלל בנושאי משרה, ועלינו לעשות כרצון רוב העם. לפי התורה הזאת נעקר הסימן הייב מתורת הקונסטיטוציה ובטל לגמרי. — אך בהשמע דבר שר המשפטים הזה במערכות ישראל, אז התעוררה לראשונה קהלת ברלין, ואחריה ברעסלוי, גראנקפורט וכמעט כל הקהלות הגדולות עם הקטנות, לערוך אגרת מחאה לקנצלר אשכנז ונשיא המיניסטרום בפרוסיה, הגראף בילאָוו, בנוסח אחד בשם הקהלות ובדברים נמרצים לאמר:

"כבוד רוממותך! ביום 31 יאנואר, בתשובתו על שאלת הנבחר פלטיזוהן בדבר היהודים האדבוקטים, אשר הממשלה תפסה עליהם תמיד ולא תרובמם למעלת נוטריוסים מפני שהם יהודים, הואיל שר המשפטים בפרוסיה להשמיע בבית נבחר העם בדברים האלה: אחם מריבים בי על דבר המנעי ממנות את היהודים האדבוקטים ונוטריוסים, ואולם בכל יתר המיניסטרויות ובכל יתר קוצצעות הממשלה נמנעים מכל וכל למנות לאיוז משמרת ומשרה את היהודים האסיסורים; ואם בכל מערכות הממשלה הדלת נעולה לפני היהודים, מה לכם כי נועקתם רק עלי? — מדברי שר המשפטים האלה יוצא ברור, כי חדלו אזרחי פרוסיה בעלי דת משה מהיות נהנים משווי הזכויות שזכתה אותם הקונסטיטוציה הפרוסית בשנת 1869. והנה ראשי קהלות ישראל בפרוסיה הם היחידים שיש להם הכח על פי הנמוס לדבר בשם כלל ישראל שבפרוסיה לפני הממשלה. על הוד רוממותך אנו בטוחים, כי תעשה את כל הדרוש לעשות, למען אשר אזרחי הממלכה היהודים יחיו זכים באמת במעשה ובפועל בכל הזכויות האזרחיות-המדיניות הראויות להם על פי הקונסטיטוציה כממלכת פרוסיה."

כל איש יהודי, אשר טובת הכלל יקרה בעיניו ונונעת אל לבו, יסכים כי הפעם היה מעשה ראשי הקהלה בברלין, שאליהם נצטרפו אחרי כן, כמו שהזכרנו למעלה, ראשי קהלות רבות בכל הממלכה, רצוי מאד ומוכרח על פי הכלל הידוע בתורת החיים של היחיד ושל צבור ידוע, כי האיש והצבור, שאינו עומד על נפשו ואינו תובע עלבונו, אם יש לו

העומדים על הפרק ב-ישיבות קודמות, כנהוג תמיד לפני כל אספה כללית של חברת הישוב. האספות הקודמות האלה, שבהן ישתתפו הדיילנטים הכאים מערים אחרות ביחד עם איזו חברים מיושבי העיר, יקרות הן ונכבדות ביחוד בעיני החובבים אשר ענין הישוב קרוב אל לבם. הנאספים יאמינו בלב תמים כי מסקנותיהם והחלטותיהם, שהן תוצאות וכוזחים רבים, תהיינה באמת לקו לוועד החברה כמעשיו העתידים, אף כי הנסיון האכזר כבר בא לא אחת ושפת על פניהם.

עוד ביום השבת ד' שבט כבר נאספו רבים לישיבה אחת יקודמת להקודמות, לא להקים איזו החלטות, כ"א לבוא ע"י חלוקה מחשבות לידי בירור דברים בנוגע לשאלות העומדות להפתר. ולמחרתו ביום א' בצהרים היתה האספה הקודמת הראשונה, או כאשר כנוה רבים בפעם הזאת בלשון הקונגרס, יקונפירנציה קודמת*.)

בתוך הנאספים באו גם רוב מורשי הועד הפועל הציוני בארצנו (אשר הקדימו לבוא לאוריסא כשלשה ימים מקודם לאספתם המיוחדת). המורשים האלה, העומדים בראש התנועה הציונית בארצנו, רובם מטובי ח"צ וראשי הפועלים לטובת חברת ישוב א"י מראשית התנועה של הכת ציון. הבת ציון במובן היותר רחב והיותר עמוק קודמת אצלם ל-ציונותם ונכונים הם גם עתה כקדם להקריב מיטב כחותיהם לעניני הישוב משאת נפשם. ח"צ מוצקים ומנוסים כדיר משלענאוו, אוסישקין ודומיהם, בהסתפחם ליהפונגרמא הרחבה של הציוניות החדשה, נשאו נאמנים בכל לבם לעיקרי חבת ציון העתיקה ונושאים הם דגל הישוב ביד רמה ומתאמצים בכל עז לחבבו גם על חבריהם החדשים. בכל הרעות והשברים שעברו על הישוב, רוחם לא רפתה ולא יתנו ליאש את לבם, שאינו מבקש חשבונות רבים ודופק בחוקה כמאז. ובראותנו במחנה ח"צ אנשים יקשים ובעלי נפש כמו אלה, העומדים איהן על מכונם כסלע מוצק ואין בכה כל הרהות שבעולם להיוזם ממקומם, תחזק אמונתנו כי יעוד לא אבדה תקותנו.

ומלבד החובבים-הציונים יקונים לקחו הפעם חלק באספות ח"צ גם ציונים מן הצעירים, אשר עד הימים האחרונים עמדו מרחוק לעניני הישוב, ובלבם בוז לקטנות כאלה. כנראה, הובאה בלבם הכרה, פחות או יותר ברורה, כי בשאפם לנדולות בעתיד אין להם למשוך ידם ולהסתלק ממעשי הישוב הקטנים.

היושב בראש הועד, ה' גרינבערג, שתח את הישיבה הקודמת הראשונה בברכה לראש הדיילנטים הנאספים, ויודיע את צערו כי מצב בריאותו לא יתנהו להשתתף באספות הקודמות, ואחרי מסרו את זכותו לחבר הועד, ד"ר היממלפארב, לשבת בראש במקומו, עזב את האספה. כאשר הזכיר אחד הדיילנטים, כי כבר הוחזק הדבר בכל האספות הכלליות של ח"צ שהיושב בראש בישיבות הקודמות הוא מתוך האורחים הבאים, נבחר הד"ר משלענאוו ליושב בראש פה אחד.

והד"ר משלענאוו הוכיח במשך כל הישיבות הבאות כי נאה לו להיות יו"ר באספה רבת עם (מספר הדיילנטים היה 65 איש, מלבד החברים תושבי העיר) ועטרה זו הולמתו באופן מצוי. הוא אחז את מושכות ההנהגה בידי אמן, ובהיותו רך ומוזין בסבלנות יתרה הקשה את לבו לעת הצורך, מבלי הניח לאיש לעבור את הגבול הדרוש.

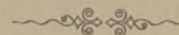
היו"ר באר לפני הנאספים בדברים קצרים מה טיבן של השאלות העומדות להפתר, ויבקש מאת אלה שיבואו להשמיע את חוות דעתם

* באספות הקודמות האלה נשמעו כפעם בפעם טרמינים רבים של הקונפירנציות (כמו צור געשעפטסארנדונג, אן בלאק, גענעראל-רעדנער וכדומה) אשר מימי הקונגרס הראשון היו לשגורים בפי הציונים, ועתה רכשו אותם גם אחרים מתוך פשוטים.

לא היהודים כי אם ממשלת פרוסיה, אשר שמה סירים סכוכים על דרכי היהודים המכשירים את עצמם בידיעותיהם ושקידתם בלמודים לעבודת הרבים במשמרות המדינה, ומאין יבואו לחמם, אם גם לאדבוקטים לא יהיו? הרבוי המופלג אינו סבה להשאלה, כי אם המסובב; (ב) אם גם נניח, כי שאלתו של הנכנהר פלטיזוהן היתה שלא בזמנה, הנה מאחר שנעשה מעשה ושר המשפטים הודיע גלוי לכל באי כה העם בפרוסיה, כי הממשלה תעשה מעשה בצדיה ובכוונה גלויה, לבלי תת ליהודים ליהנות בזכות אזרח ומדינה, הנה אם יהיו היהודים שומעים ושותקים, הלא תהיה שתיקתם כהרואה וכוותור על זכותיהם; (ג) לאגרת-המחאה אין כל דין ודברים עם שאלתו של פלטיזוהן, כי אם עם תשובתו של שר המשפטים, שהתך הדין, כי אף על פי שהקונסטיטוציה אומרת כך, הרשות ביד הממשלה לנטות ממשמעות דבריה, אם אין העם רוצה שהיהודים יהיו שוים בזכותיהם ליתר אזרחי הממלכה; והנה היום תאמר, שאין העם רוצה בנוטריוסים יהודים ובאדבוקטים יהודים, ומחר תאמר שאין העם רוצה בסוחרים ובעלי נחלאות יהודים; (ד) לו נניח כי צדקו פרנסי קאלן במשפטם, ואולם מאחר שנעשה מעשה שאילוי נתנו יד כמעט כל קהלות ישראל בפרוסיה, היה אסור להם לפרוש מן הצבור ולהרוס את האחדות, ומה גם שידעו, כי האויב אורב להם ושמח בתקלתם; (ה) ומלבד כל הדברים האלה נשאר עוד דבר אחד והוא העיקר: הנלחמים לצדק ומשפט אדם אינם משגיחים כלל על הנצחון האחרון בימיהם; כרוב הפעמים שלוי עולם ובעלי הנאה רוצים בחיי הרוחה ורוחים כל עניני הכלל בהתנצלות של חנופה: אין השעה ראויה לכך. ואולם המלחמה בעד הצדק והמשפט היא תכלית נכבדה כשהיא לעצמה, כי תאחד את הלבבות ותעודד את טובי העם לעמוד על המשמר; הדבר הזה הוא חובה מוטלת על כל איש ואיש מאישי האומה, ועל כן קראו זקני חכמינו את הפורשים מן הצבור בשם פושעי ישראל בנופש, לאמר, כי אין להם בעולמם אלא גופם והנאתם בלבד ואינם מצירים בצרת הכלל.

הלואי שיהיה מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם - פתגם זה ידוע. ואולם בסגנון זה אנחנו אומרים: הלואי שתהיה תועלת הכלל חביבה עלינו כתועלת הפרט. כטוח אני בזה, כי רוכבי-הפרינציפלים, המתרים על זכותיהם של כלל ישראל, חותרים בכל כהם להשיג כל מיני הזכות לבניהם - להכשירם לעבודת הרבים ולכל משמרות המדינה. העיקר הגדול של כל יהודי, הרוצה להוריש את יהדותו לבניו אחריו, אינו כותור על הזכות המניעות לו בצדק ובמשפט בהיותו תושב הממלכה ומתנהג כשורה ועפ"י תורת האדם, כי אם בהשרישו בלב בניו אהבת תורה ודבקות-לאומית בעמו, כי גם כאשר יגדלו ויהיו אזרחי הממלכה שהם ואבותיהם יושבים בה, יהיו לבם ועיניהם תלויות אל עמם, ועם זה יהיו אזרחים נאמנים וכשרים לכל עבודות הרבים בארץ שבתם. עתידים פרנסי הקהלה בקאלן ליתן את הדין לפני כסא דין ההיסטוריה על היותם פורשים מן הצבור.

ש. פ. ראבינאוויץ.

האספה הכללית לחברת ישוב ארץ ישראל.

(המשך*)

לא ביום הקבוע לאספה הכללית החלה עבודת האספה. עוד ימים אחדים לפני היום הזה באו רבים מהברי ההברה לשאת ולתת בדברים

הנה החרשת הביתית הוא רק אמצעי פאליאטיבי שאין להוציאו באופן מלאכותי. העיקר הוא לבלי לבקש מיק"א כ"א לדרו ש. ואם לא תאבה לשמוע, או עלינו לצאת במחאה תקיפה ולעורר נגדה בחוקה את דעת הקהל.

והשעות עוברות, ועוד רבים הם מאד הנואמים החפצים לדבר "דבר". אחד הנאספים הציע לבחר בשני ראשי מדברים "גענעראל-רעדנער" בלשון הקונגרס, אך הצעה זו נדחתה, מפני שלא הובררו עוד שתי מפלגות מיוחדות, אשר בשמן ידברו ראשי המדברים, ונתקבלה הצעת היו"ד להגביל את הזמן לכל "נואם" בחמשה רגעים, אף אם גזרה היא שאין רוב הצבור "בעל הלשון" יכול לעמוד בה.

הד"ר סוסקין הבא עתה מאי לאספה זו חוה דעתו כי כאשר תגיש יק"א ליסוד מושבה חדשה בשביל הפועלים, קשה יהיה למצוא אף מאה פועלים הדרושים למטרה זו. בעד מיליון פראנק אפשר לשכלל עד 80 משפחות, כי לכל אחת דרוש סך 15-12 אלף פראנק. וארמה יש עתה אפשרות לקנות; ה' חיים קנה בימים האחרונים חלקת אדמה גם בסביבות ראשון לציון. מלבד עבודת אדמה יש להכין בעד הפועלים הרבה מיני חרשת ביתית, כמו מעשה כפתורים, זית שמן, בורית, עפינציה של פרחים, נחלי עץ וכדומה. ובהשתדלות לפני יק"א נחויץ למחר טרם ירד לטמיון כל הסך הגדול (15 מיליון פ"י), שנתן הברון ליק"א לשכלול המושבות, כי כבר הוציאו במשך 3/4 שנה כחמשה מיליון והבודג' של השנה הזאת עולה לסך 4 מיליון.

ואחרי אשר דברו את דבריהם עוד איזו נואמים, הגיע התור לה: גינצברג (אחד העם), אשר ברשות האספה נתנה לו הזכות להאריך את דבריו יותר מחמשה רגעים. את האוהב הנאמן - התחיל ה' ג"ב - אפשר להכיר ביותר בעת צרה, ובעת צרה יש יכולת להכיר גם את הנאמן באמת ליסוד קבוע. מיום שובו מאי בפעם האחרונה נקבעה בלבו הכרה ברורה כי ראשית-כל צריכה להיות הסרת החסות ובטול האפוטרופסות ככל דבר. אמנם רבים הם המסכנימים עתה ליסוד זה, אך כאשר יגיעו לתוצאותיו של היסוד הזה יעמדו בחצי הדרך. חירות הקולוניסטים דרושה להיות שלמה וגמורה, בלי כל הגבלה. עלינו להעמיד את האדם ברשות עצמו ככל דבר; בן חורין הוא האדם לא רק להיות מאושר, כ"א גם לעשות ע"א לאובד ואמלל. כי סבת כל הסבות ושרש כל הרעות הוא החפץ לשכלל הקולוניסטים מחויץ ולא ע"י עצמם. ישוב כזה לא נמצא ולא יוכל להמצא בכל העולם. אין ספק כי בתוך הקולוניסטים יש עתה חלק ידוע שאין לו מקום במושבות איי, ורק לרגלי שמת החסות נשאר בארץ עד היום. תעודתנו היא לתת את היכולת לכל אחד מן האכרים באיי. להיות או לחדול על דעת עצמו, בלי פעולה אפוטרופסית מן החוץ. לשכלול כל משפחה על האדמה באי דרוש סך 25-20 אלף פ"י. אבל אם תנתן האפשרות לבני המושבה העומדת להוסד, לעשות את הכל ע"י עצמם, וגם לקנות את אדמתם בעצמם, או תמטענה ההוצאות. כמוכין, החלשים יאכדו והחזקים יתבצרו ויסתגלו לתנאי החיים, וסוף סוף יגיעו למטרתם. ובדבר הפועלים אף אם יהיה בידנו מיליון פ"י לא יספיק לכלם, וחלק מהם צריך לעזוב את הארץ. עתה עלינו לשלוח דילנציה לפאריז, לברר שם את הכל. זה הוא הצעד האחרון, אשר בו תלוי גורל כל הישוב, ובשביל שלא תאבד גם תקותנו זו עלינו להתקין עצמנו לדרך זו כראוי. לפי דעתו, יש לשלוח פאריז עשרים צירים, בשביל שתהיה כעין ד"ר מונסטרציה, ואם הצעה זו תחשב בעיני רבים לאבסורדית, הנה אין לשכוח כי המצב כולו אף הוא אבסורדי. אמנם תקוה רפויה מאד לנו שגנצליה, אבל זוהי הדרך האחת שנשארה לפנינו, ואם לא תשיג דילנציה את

כי יצמצמו את דבריהם ככל האפשר ולא ישכחו כי יקר הזמן מאד ואין להוציאו לבטלה. כנראה, ה' משלענאו ידע את נפש הנואמים" אצלנו, כי יש שהזמן קצר והמלאכה מרובה והפועלים בלשונם אינם עצלים כלל להרבות דברים לצורך ושלא לצורך כלל. אחד הדילגטים עורר את השאלה אם החלטות האספות האלה תמסרנה להועד בתור חובה או רשות. שאלה זו נדחתה לזמן-מה, ואח"כ בבוא עתה נפתרה לחיוב, כל, שעל הועד מוטל חוב מוסרי למלא אחרי החלטות ככל האפשר. אמנם ה' לילענבלום הקשה לשאל: הנה באספה זו נמצאים עתה הרבה מורשים של הועד הפועל הציוני, ומה נעשה אם יחליטו, למשל, שדרוש לשבת בחבוק ידיים עד קבלת המשטר או עד השנת "אָפֶפֶנְטְשַׁלִיךְ-רֶעֶכְטְשַׁלִיךְ", האמנם חייב הועד לקבל עליו את הדין לבלי לעשות דבר באי? וע"ז ענהו ה' מעמקין כי הנאספים יבינו מעצמם לבלי להציע לפני הועד דבר שאינו יכול "לעכל".

ובהגיע התור, אחרי ההקדמות הארוכות וקריאת ההוצאות של קומיסיות הועד, לרדן על שתי השאלות העיקריות, שאלת הפועלים והקולוניסטים, נתעוררה השאלה: מה בראש? על איזו מהן צריך לשפוט מקודם? זה דרש משפט הבכורה לשאלה זו וזה לשאלה האחרת, וכ"א טעמו ונמוקו עמו, ובין כה עובר "הזמן היקר". לאחרונה נתנה הקדימה לשאלת הקולוניסטים, אך הנואם הראשון הגיד כי קשה יהיה לו הדבר להפריד בין שתי השאלות הדבקות זו בזו, ונפסקה הלכה למעשה לחבר שתי השאלות ולרדן עליהן ביחד. אז קם ה' אוסישקין וידבר דבריו על כללו של הישוב, שמצבו בכלל אינו נורא כ"כ, כאשר יתארוהו אחרים בצבעים שחורים יותר מדי. ישוב ארץ אבותינו נעשה באופן משונה שלא כדרך כל הארץ. שלש סבות עיקריות גרמו, לפי דעתו, לרוע המצב: (א) שיטת האפוטרופסות, שעל ידה היה הקולוניסט בבהינת חבוש שאינו מתיר א"ע או כנולם בלי רוח ורצון המצפה רק לעזרה מן החוץ. (ב) נשיעת הכרמים, הנותנים פרי רק אחרי זמן רב. (ג) שפעת הכספים אשר הויל הנדיב מאוצרותיו. עתה נחויץ הדבר לשלוח צירים אל הברת יק"א ולבאר לפניו את כל הדברים כהיותם ולדרוש ממנה לא רק כסף להעמיד את הפועלים והקולוניסטים ברשות עצמם כ"א להביא אותה לידי הכרה ברורה בדבר עצם השאיפות הלאומיות באי, למען תדע בשם מי ולשם מה הם תובעים את תביעותיהם. בנוגע לחרשת מעשה בשביל הפועלים, הוא, אוסישקין, מתנגד לה, כי היא לא תצלח, ואם תצלח אז הדבר מסוכן עוד יותר, כי ירבה העם לעלות שמה ולאחוז בענפי עץ החיים החדש, וגדל השבר באחרונה. עלינו - אמר - להתאמץ שתנתן לכל הפועלים אחות נחלה קטנה, למען יכלו למצוא מחיתם בצמצום ובדוחק, יותר מזה קצרה ידנו לתת להם.

וה' מעמקין בא להמליץ טוב על הקולוניסטים, שהם אינם אשמים כלל במצב הדברים וחפים הם מכל דופי. הכל נעשה בידי הפקידות הקשה והקולוניסטים מוכרחים היו לכונן ראשם ולהכנע מפני התקיפה מהם. גם אלה שלא עמדו תחת חסותו של הברון, נמצאו תלויים בהפקידות. וכל האשמות אשר ישפלו על הקולוניסטים אין להן כל יסוד, כי שמש לא נכתם אף במשהו. עתה עלינו לא לבוא בתחנונים לפני יק"א, כ"א לתבוע בכל תוקף. ליק"א אין כל זכות להרחיק מן המושבות באיי את הקולוניסטים, שהם בעיניה כיתרים. הנואם מדמה את מצב רבים מן הקולוניסטים באיי עתה למצב האכרים המשוועדים ברוסיה בשעת שחרורם, שחסרה להם אדמה ומכשיריה, ועצתו לדרוש מאת יק"א שתתן להקר-לונים בתור הלוואה בערבון כללי סך 4 1/2 מיליון לשלם במשך 60 שנה, והתשלומין יתחילו אחרי עשר שנים האחרונות. ובדבר הפועלים

ח"צ וציונים, ואז יש לה תקוה להצליח, כי תדבר את דבריה בשם החלק הנבחר של עמנו, גם באי כח הקונגרס, מחברי ועד הפועל במערב, צריכים לקחת בה חלק, ואם באמת נחוץ יהיה, קונגרס של מחאה" אז הם ביהוד יוכלו להוציא לפעולה כיד הנסיון הטובה עליהם. לא כציוני הוא מדבר זאת כ"א כח"צ. בהקונגרס עליו להמליץ על ח"צ ופה על הציונים. לפי דעתו אין להוציא מן הכלל גם את האינדוסטריה, עלינו להשתדל בכל אופן, כי ידי היהודים תמצאנה עבודה בארץ היהודים. מה יהיה אם הדילנציה לא תצליח במשלחתה?— ע"ז כבר הטיב להשיב אחד הקולוניסטים, כי קשה לאדם להניד מראש מה יעשה בעת צרה נוראה. עלינו יהיה למצוא תחבולות כי רכוש העם יהא מונח בידי טובי העם ומוקדש לטובת העם.

בוה תמו הוכחים בדבר השאלות האלה, ובישיבה השלישית (ביום השני בערב) נכנסו רק לעריכת החלטות. אבל אל יהא הדבר הוה קל בעיניכם. יותר משש שעות שלמות אכלו רק מעשי ההחלטות בלבד, "היתכן?"—כל השואל כזאת מעיד על עצמו שלא השתתף מעולם באספות כאלה. הו"ר יציע, למשל, שאלה אחת שעליה דרושים הנאספים להשיב הן או לאו. והנה זה בא בטענה שהשאלה בעריכתה זו אינה ברורה בעיניו, וזה נותן עצה להקדים לפניה שאלה אחרת ואז הכל יהיה ברור כשמש; השלישי מציע נוסח זה והרביעי נוסח אחר; החמישי מוצא לנחוץ איזה תקן קל והששי מוסיף נוסף משלו, והכל מדברים רק, "לסדר היום" ולתועלת, "בירור הדברים", וכה יתפלו על כל קוץ וקוץ תלי תלים של מלים, עד כי לפעמים השאלה הברורה בנוסחה הראשון תתקדר ותתפתל אהרי רוב ההסברות והתקונים, באופן שגם "חכמי ישראל" לא ימצאו את ידיהם ורגליהם.

אחרי טענות ומענות הרבה מאד נתקבלו ההחלטות האלה:

- (א) דילנציה תשולח לפאריז להשתדל בדבר הקולוניסטים והפועלים;
- (ב) הדילנציה תשתדל כאשר תמצא לנכון, אם לפני הברון או יק"א או לפני שניהם יחד; (ג) גם אופן ההשתדלות תבחר הדילנציה לפי ראות עיניה אם לבקש או לתבוע ולערוך מחאות, אך עליה לבלי להסתפק באחד האמצעים אם לא השיגה על ידו את מטרותו, כ"א לנסות גם את האחרים; (ד) בדילנציה זו ישתתפו שמונה מרוסיה, ארבעה מהברי הועד הפועל בחו"ל ועוד שמונה צירי הקולוניסטים והפועלים, ביחד 20 איש.
- (ה) הדילנציה תשתדל: (1) לבטל בא"י את שיטת החסות ולהעמיר את הקולוניסטים ברשות עצמם בכל דבר; (2) לשלוח לא"י קומיסיה אשר תהא ישתתפו צירי יק"א, ח"צ והציונים ביהוד עם צירי הקולוניסטים והפועלים, למען תחקור ותדרוש היטב את כל פרשי מצב הדברים ותערוך את תכנית הפעולות לעתיד; (3) למצוא תחבולה ככל האפשר, שתסכים יק"א כי החלטות הקומיסיה תהיינה לחובה עליה, כמו על הקולוניסטים; (4) תכנית קומיסיה זו תמסר לקומיסיה תמידית בא"י, אשר גם בה יקחו חלק נבחר יק"א, ח"צ וציונים, מלבד נבחר הקולוניסטים והפועלים, והיא תשגיח על הוצאת התכנית לפעולה; (5) וגם עד אז תראה יק"א, שהפועלים והקולוניסטים יוכלו להתקיים בארץ ומצבם לא ירע; (6) לכוון ככל האפשר, מבלי להזכיר רק סכום קבוע של מיליון, את הפועלים כולם על הקרקע, ואם אי אפשר הרבה; או עליהם להמציא להלך מהם מקורי עבודות אחרות; (7) הדילנציה תצא לפאריז לא יאוחר משבוע הבא אחר חג הפסח; (8) להוצאות צירי הדילנציה ינתן חלק מקופת ועד התמיכה ובחלק ידוע תשתתף, לפי הבטחת ה' אוסישקין, האורגנזציה הציונית.

מטרתה, אז אולי נלמוד אל דרך הציונים לעורר בשאון את דעת הקהל ע"י קונגרס יהודי בפאריז. והוכחים בשאלות אלו ארכו גם ביום השני. ה' בן-עמי הגיד את דעתו כי תומכי הישוב שגו רק בזה שהרבו לתת תמיכה יותר מדי, אבל מעולם לא רצו שיהיו הקולוניסטים משועבדים להם. בנוגע לעצם המעשים, אף דעת יק"א כרעתנו, אם גם חסרו לה אותן השאיפות האידאולוגיות אשר לנו. ה' ג"ב מרחיק ללכת בפרינציפיו עד הקצה האחרון, כאלו מחזיק הוא בהכלל: "יאבד העולם, ולו רק יתקיים הפרינציפ". אין לנו לשכוח אף רגע, כי מעשנו עתה הוא האנחה האחרונה של האידאליסמוס העברי. הדור הבא אחרינו, מי יודע אם יחבב את היקר לו, ואם לא עכשו, או אבדה תקותנו.-- על ה"פרינציפ" של ה' ג"ב התעורר גם ה' עפשטיין, הוא הראה על "רחובות", שאין שם אפוטרופסות, וככ"ז מצבה אינו טוב ביותר, גם המושבה "בית יהודה" ככל הרותה הנמורה לא תוכל לעשות דבר לטובת עצמה. ה' ג"ב אומר תמיד "יקוב הדין את ההר", אבל באמת לא המדרש, הפרינציפא, עיקר אלא המעשה. לא נכונה היא גם דעת האומר כי שפעת הכספים של הנדיב אשמה ברוע המצב; לחברת התמיכה בארצנו לא היו מעולם כספים בשפע רב, וככ"ז גם במעשיה אין הכל הולך למישרים. הסבות האמתות הן יותר פנימיות ועמוקות, התלויות ביחוד בתנאי המקום והממשלה. הנסיון דורש שלא יהיו בא"י רק עובדי אדמה בלבד. עלינו לדאוג גם להתפתחות חרשת המעשה, ומי יודע אם ברבות הימים לא תקום לנו בא"י ממשטר חדשה ופועלים רבים ימצאו שם עבודה תמידית.

וה' סמיליאנסקי (קולוניסט מרחובות) הרבה לספר בננותה של שיטת החסות המשחיתה כל חלקה טובה. הוא הביא משלים רבים להוכיח את סכנת הרקבון המגיעה להישוב ע"י שיטה זו. שיטת החסות תקלקל את הפעולות ביחד עם הפועלים. כל דבר ודבר עולה בדמים מרובים ואינו יוצא מתוקן לעולם. עלינו, ביחוד, להביא את ראשי יק"א וכל העוסקים בישוב לירי הכרה, כי הצעות ע"ד הישוב אי אפשר לערוך לא באודיסא ולא בפאריז, כ"א בא"י לבדה.

יותר הנואמים הרבו להתוכח על פרטים שונים, וביחוד ע"ד חרשת ביתית בא"י בשביל הפועלים, שנקראה בפי מתנגדיה בשם בווי "קנעפלעריי" (על שם הכפתורים העשויים מקליפות פנינים ומקרנים, כי כן הציע אחד מחברי הועד באודיסא להנהיג עבודה זו בא"י בשביל הפועלים, וגם כבר נשלח אחד החברים למדינת פולין לחקור את הענין). המצדדים בזכותם של הכפתורים קוראים על כל כפתור וכפתור "כפתור ופרח!" והמנגנים קוראים: "הך הכפתור!" ואלו ואלו אינם דוקא מומחים לאותו דבר. כמו כן נחלקו הרעות ברבר מספר אנשי הדילנציה לפאריז, אם 20 כרעת ה' ג"ב, או הרבה פחות מזה; ולפני מי תבוא, אם לפני הנדיב לבדו או יק"א לבדה או לפני שניהם ביחד; ואם עליה להנן קולה ולבקש, או להרים קול ולתבוע; וכמה לדרוש בעד הפועלים, אם שמנה מאות אלף (לתשלום המיליון) או איזו מיליונים לשכלול כל הפועלים, ועוד כאלה.

הו"ר הביע את דעתו באחרונה, כי בענין אשר לפנינו יש שני פקטורים: (א) מי שיש לו ואינו רוצה, כל"י יק"א, (ב) רוצה ואין לו. כל ח"צ ביחד, בנוגע למיליונים רבים הדרושים, נכנסים לסוג השני, שאין כהם אלא בפה, לפעול בקול דברים. איך להשתדל ולפני מי? הכל תלוי בהדילנציה והיא תעשה את פעולתה בכל הדרכים הדרושים, לפי ראות עיניה, מי ומי ההולכים להשתדל? הדילנציה צריכה לכלול טובי

זה. כבר חקרו ודרשו, כי להנער המתקש בנפש הקיסר—שהוא כנראה חסר דעה וחולה במחלת האפלפסיה— לא היה מעולם שיח ושיג עם איוו כחה מדינית, ובכלל לא נודע מעולם למתערב בענינים מדיניים. ואולם איך שיהיה, הנה החריד המאורע הזה את הלככות, שהרי רק כפשע היה בין הקיסר ובין אסון גדול, כי הפצע נעשה בלחיו קרוב לעינו השמאלית, ואלו הגיע הברזל לעינו או למצחו, מי יודע מה היתה אחריתו. עכשיו מתוכחים, איך אפשר למנוע בימים הבאים בעד משובה כזאת. ואמנם אינם יועצים כמלפנים, להגביל את החירות המדינית ולשים משמר על הסוציאליסטים, אלא להרבות בשמירת הקיסר בצאתו לדרך. ואמרים, כי שוטרי העיר לא השניחו כראוי, ואלמלא זה היו יכולים למנוע את המשחית מלחבל.

בא יטליה התיצב סאנארדילי לפני באי-כח-העם והציע את הפרוגרמא שלו, אשר אמנם לא נתקבלה ברצון מצד הנאמנים. על הדבר הזה אין להתפלא. איטליה הגיעה כבר למצב זה, שאי אפשר להעלות לה ארוכה מאמצעות ממשלה קונסטיטוציונלית; היא צריכה לכה ככיר ולד חוקה. העם חי במצור ובמצוק, הפרנסה אינה מצויה, ולעומת זה גדול היוקר מאד בכל הצרכים היותר הכרחיים, מרוב המסים והארנוניות המוטלים עליהם. אם תחפוץ הממשלה—תהיה שם איוו שתהיה— להקל עול העם, עליה להמעיט את המסים של צרכי או כל נפש ולהרים מס מן ההכנסות הגדולות, באופן שיהיה המשא על העשירים והבינונים ולא על העניים. לעומת פעולה כזאת מסרבים, כמובן, בעלי היכולת, ועל פי הרוב רק הם שולחים את באי כחם לועד המדיני וכחם גדול מאד בהפרלמנט. אם תחל הממשלה לנסות כחה בריפורמא כזאת, אשר היא נחוצה מאד, תפול תיכף בעלות עליה חמת חכרי הועד המדיני. סאנארדילי אמר לעשות התחלה קטנה, וכבר הרעיש את הלככות, והקונסרוטיוויים נוטרים לו איבה וחורשים עליו רעה, וכפי הנראה יומטו פעמיו בעוד ימים מעטים. בשעת חירום כזו לא תקום ממשלה התלויה בדעת הפרלמנט. רק ממשלה פועלת בכח ומכנעת את לבם הערל של הסרבנים תוכל לעשות דבר ממש. האנשים האלה רואים את קלקול המדינה שהוא הולך ומתרבה, הם צועקים כל היום כי תקונים עיקריים נחוצים לעם, ואולם אם ינע הדבר לכיסם, הם עומדים-מננד או יתנרו מלחמה בשרי הממשלה.

כזה הוא גם מצב הממשלה בספרד. הקונסרוטיוויים לא יכלו לבוא בעצה אחת, כדי לעשות מלוכה, ומטעם זה הוכרחה המלכה כריסטיאנא למסור את הממשלה בידי סאנאסטו, ראש הליברלים בספרד. סאנאסטא הוא כבר איש זקן, בן שבעים וארבע שנה, וזו היא הפעם השמינית, אשר יעמוד בראש ההנהגה המדינית בארץ מולדתו. אמנם נחשב הוא לכת הליברלים, אבל לא יוכל לשנות כלום מן המטבע שטבעו הקודמים לו בהנהגת המדינה. הוא הבטיח לקמץ הרבה בהוצאות הממשלה, ואולם מהיכן יקמץ? חובבי העם דורשים, כי על הממשלה לקמץ בהוצאות לצורך חיל הצבא, אשר אין לספרד עכשיו צורך בו, שהרי כבר גורשה מסוד הממלכות האדירות, וכן למעט בהוצאות לצורך הכהנים ובתי הניורים. ואולם הממשלה לא תעשה כזאת מיראתה את שרי הצבא, המקפידים על כבודם, ואת הכהנים הישועיים, אשר השפעתם על העם מרובה מאד. ובאמת נראה, כי יש שינוי בעושי המל אכה, אבל המלאכה בעצמה תהיה בסדר הקודם.

מא פריקא נשמע קול מבשר שלום, וקרוב הדבר, כי באלו הימים תשובת המלחמה. הכורים עיפים כבר ומבקשים שלום, וממשלת אנגליה תעשה להם כל ההנחות האפשריות, כדי לפייס דעתם. מה יהיו

דבר השתתפות חברי הועד הפועל הציוני בהדילנציה נתעוררה השאלה, אם אין זה מתנגד למנמת ההנהגה הציונית הראשית. וגם ע"ז העיר ה' ג"ב, כי בפאריו יביטו בעיני חשד על ראשי הציונים ומעשיהם, ולא טוב הדבר להשתמש בכחירות אלה לצרכי מפלגה ידועה ולהכביד יותר ע"ז את המצב הקשה מאד אף בלי זאת. אבל שני מורשי הועד הפועל הציוני בארצנו העירו כי שם בפאריו היחס לציונים לא נרוע הוא בכל אופן מאשר לחו"צ. ובנוגע למנמת ועד הפועל הציוני הנה כבר נמנו ונמרו לקחת לחלק בעבודת הישוב, אף נודעה החלטת הקונגרס שהבנק יתחיל פעולתו במעשה לטובת הפועלים; גם כבר נבחרה עוד בקונגרס שלפני האחרון קומיסיה קולונוציאית, המוצאה לפניה עתה שעת הכושר לגשת לעבודתה ביחד עם חו"צ.

(סוף יבוא)

ה.

השקפה על דברי המדינות.

(ברית השלום בין ממשלת אוסטריה והטשיכים. — תנאי השלום. — מצב הענינים בגרמניה. — המאורע המעציב בברעמען. — ממשלת איטליה ובאי כח העם. — ממשלה ליברלית בספרד. — השלום בין אנגליה והבורים. — הברית המושלשת לעתיד לבוא. — בולגריה ושאלת מוקדוניה.)

קאָרעך לא נואש מכל תקוה בכל הימים שהיו הלאומיים הקנאים מתנוששים ונלחמים אלו באלו עד שפך דם ממש; הוא קוה כי סוף סוף יעלה בידו, לשכך את הכעס ולהביא את הפרלמנט לידי עבודה פוריה. ובאמת הצליח בעמלו, וכבר הגיע למטרתו. הטשיכים נענו לו והבטיחו, כי יחדלו מריב יולא יעכבו עוד את הקריאה. העובדא הזאת נעלה מכל והיא כבר יוצאת לפעולה; אבל על מה הם מתוכחים עתה? על דבר המחיר שקבלו הטשיכים שכר פרישה. בכתב צמנה, אשר כרתו עם הממשלה, נאמר, כי תעשה הממשלה להם איוו הנהות בענינים איקונומיים, היינו כי תבנה להם מסלות הברזל ותחפור להם איוו תעלות, — ענינים חמריים, אשר תועלתם נראית בחוש. מוכן מאליו, כי על זה לא יקפידו הגרמנים הלאומיים, כי בדבר שיש בו רק חסרון כים אין ההפסד גדול כל כך, ולא עוד, אלא שגם הם יהנו מעט מן הטובה הזאת. ואולם בינתים יצא הקול, כי מלבד הפשט יש בדברים האלה גם סוד; בין הממשלה והטשיכים נכרתה גם ברית בסתר, ותנאי הברית האלה נוגעים בשאלות לאומיות. יש אומרים, כי הבטיחה להם הממשלה, להקים אוניברסיטא בבירת מהרן, ובית המדרש הזה יהיה כעין חברו בפראג, חציו גרמני וחציו טשיכי. הממשלה הכחישה את השמועה הזאת, ואז יצא הקול כי אמנם רק במהות ההבטחה יש טעות, אבל באמת דבר סתר להממשלה עם הטשיכים. — נראה, אם יתרגו עתה הגרמנים הקנאים ויעלו הם שרטון מצרם.

אחרי הוכוהים הנמרצים שהיו בוועד המדיני של גרמניה על אודות שיטתו של בילאוו בנוגע ליחוס גרמניה אל הארצות שכנותיה, נראה כעת עיפיות וליאות בשאלות המדיניות. המאורע המעציב, כי השליך נער פוחז מטיל ברזל על ראש הקיסר בהיותו בעיר ברעמען ועשה בו פצע — הגם כי לשמחת העם לא היה הפצע אָנוש כל כך — הסיח את דעת הקהל מן השאלות המדיניות, והמקרה הזה היה לשיחה בפי הבריות. אפילו הסוציאליסטים הביעו רוחם פה אחד, כי מעשים כאלה הם מכוערים ביותר, ואין ספק, כי הם אינם אשמים בדבר, וגם לא האשימם אדם על

מצד האינדוסטריה אשר ביתר המדינות השייכות לממלכת אוסטריה. הם נמוגים ברעב ממש, ולהוסיף עוד עליהם זוהי עצה נכבדה מאד. ובנוגע לעבודת האדמה, הנה ידוע הרבה, כי רבים מן היהודים בנליציה הם אכרים ממש, אלא שקשה להם להתקיים לפי מצב הענינים שבימינו אלה, אשר קיום האכר — אם לא יהיה בעל אחוזה גדולה — תלוי בנס, ואנו רואים בחוש כי מספר האכרים החפשים הולך ומתמעט משנה לשנה. אמנם יש יתרון לאכר יהודי על חברו הנוצרי, כי איננו שותה לשכרה, ולכל הפחות במצבו המוסרי לא ירד מטה, ואולם ברור וידוע הוא כי אי אפשר לאדם מישראל להעמיד את מצב משפחתו על אותה המדרגה של אכר רוטיני או פולני בנליציה, וסוף סוף לא בזה תהיה תשועת ישראל, אם במתכוון נוריד את מעלתו ונביאיהו למדרגת האכר, אשר יצא כבר מנדר האנושיות ונכנס בנדר הבהמה. — זולת זה הלא יודעים אנו, כמה צריכים אנו לבובו, כדי להעמיד משפחה שלמה על הקרקע, ובפרט בנליציה, אשר מחיר הקרקע אינו בול.

ובאמת אין כוונת האנשים האלה לעשות את היהודים לאכרים, אלא לפו עליהם. אבל עלינו לדעת כי שכר הפועלים הקרקעיים בנליציה הוא מעט מאד, ואפילו להפועלים מבני עם הארץ אשר כבר הסכימו לחיות חיי בהמה, לאיספיק, וכמה רכבות מהם יוצאים מארץ מולדתם לבקש להם עבודה בארץ נכריה. היהודי לא יוכל להתחרות עמהם בשום אופן, כי אי אפשר לו להחיות את נפשו ואת נפש בני ביתו באותו השכר המועט. נמצא, כי כל ההצעות האלה טובות ויפות מאד בתור שיטה למודית, אבל אינן עומדות בפני הנסיון.

עוד הצעה אחת שמענו: ליסד בתי חרושת המעשה בנליציה ולהרבות על ידי זה מחיר העבודה. העצה הזאת היא הישרה והרצויה שבכלן, ויותר קרובה להביאה לידי מעשה. אין ספק לנו כי מוכשר היהודי לעבודת האינדוסטריה, ולא זו בלבד, אלא שידענו כי בעבודה זו אין די רק בעמל כפי ה, אלא צריכה היא לכל הפחות גם למעט למלאכת מחשבת, הנה היהודי מסוגל על פי כשרונו יותר ויותר למלאכה שיש בה מעט מן החכמה, אשר חכמי האינקוויזייה יקראו לה בשם "qualificirte Arbeit" (עבודה מסוגלת), ועל פי זה יכולים הם להתחרות מצד אחד עם הפועלים הבאים מגרמניה, מפני שאין להם עוד אותם הצרכים ההכרחיים שיש לאלה הפועלים מגרמניה; ומצד השני אי אפשר להפועלים הרוטינים והפולנים להתחרות עמהם, כי יחסר לאלו כשרון המעשה. גם כלי זה אין אמצעי יותר בדוק ומטוה להיטיב את מצב הכלכלה מן האמצעי ליסד פאבריקים. אין לנו צורך בדבר להרבות בראיות, באותות ומופתים. הנסיון יוכיח לנו כי כל ארץ ומדינה המבורכת באינדוסטריה, תפרנס את בניה ותצילם מעוני ומחרפת רעב, ואפילו הפועלים הפשוטים חיים ברחבה, ודורשים את תפקודם, מה שלא ידעו והכירו לפני דורות שנים הבינונים, את זה נראה לא רק מארץ לארץ, אלא גם. ממחוז למחוז באותה מדינה. צאו וראו מה בין מדינת סכסוניה למדינת מקלנבורג בגרמניה; צאו וראו, מה בין מחוז פרוסיה המזרחית למחוז שלויה. בקצרה נוכל לומר: האינדוסטריה היא ירושת פליטת העניים מחוסרי נחלת אבות, מה שקרוין הלוועים פטרימיניום.

ולפיכך, רק העצה הזאת, להרבות חרושת המעשה בנליציה, היא עצה טובה וראויה להשמע; אלא מסופק אני, אם תצא עצה כזו לפעולה באמצעות הצדקה. דבר כזה היה צריך להיות נעשה על ידי הממשלה, מפני שאין די ביסוד פאבריקים, אלא עלינו להגן עליהם ולדאוג לאחריהם. כל מוסד כזה צריך לעזרת הממשלה בכמה פרטים. כדי להמציא שוקים למכירת הסחורה, על הממשלה להווייל את מחיר הובלתה, לעשות לה כמה וכמה הנחות ולהגן עליה מפני ההתחרות מן החוץ. דבר כזה אי אפשר להיחיד לעשותו. ולא זו בלבד, אלא מתירא אני, כי בהיות עיקר המוסדות האלה בכדי להיטיב את מצב היהודים, אפשר כי במתכוון תעמוד הממשלה מנגד. בלי סיוע מצד הממשלה לא יעשה הצמח הזה קמה.

על פי הדברים האלה אני רואה כי מעשה הצדקה לא יביא שום תועלת וסופו יהיה כסוף כל הנסיונות שנעשו עד הנה, שלא הביאו פרי תועלת. לפי דעתי, אין טובה נשקפה מכל פעולה מלאכותית. אפשר להחיש עוד ליהודים בנליציה רק כזה, כי ננתק את מוסדותיהם, בכדי שיתירו את עצמם.

תנאי השלום קשה לדעת עוד, אבל בזה אין ספק, כי ממשלת הבורים הגיעה לידי סופה. הריפובליקות תמו נכרתו, ומעחה ישימו את צוארן בעול ממשלת אנגליה. הלאומיים הקנאים בגרמניה אומרים כי לולא שעמדה ממשלת גרמניה לאנגליה, כי אז לא הגיעה עוד למטרתה, ואם כי מה'ע של הממשלה מכחישים וחוזרים ומכחישים את השמועה, כי ברית כרותה בין שתי הממלכות האלה, הנה הקול הולך וחזק, כי אמנם דבר מדיני היה במסע הקיסר ווילהלם לאנגליה, גם ינבאו לעתיד, כי בתום ימי הברית המשולשת בין גרמניה, אוסטריה ואיטליה (ברית מאי שנת 1902), או יבואו פנים חדשים בקשר הממלכות, איטליה תצא מן הקשר הזה ובמקומה תבוא אנגליה. מה היא תמצית האמת בשמועות האלה, קשה מאד לדעת. אין ספק, כי הדעות מתעתדות לבוא, אבל אי אפשר למצא את הגבול בין ההשערה ובין האמת. על כל פנים בודאי לא תפסיד גרמניה, אם במקום איטליה החלשה תבוא אנגליה המושלת בים.

וממשלות אירופא מוסיפות להתרות בממשלת בו לגריה, שלא תתנה כרעה ולא תתחיל במלחמה על דבר מקדוניה, כי מרה תהיה אחריתה. ממשלת תונרמה אספה כבר חיל כבר על נבול בולגריה והיא נכונה להתפרץ אל תוך הארץ ולענוש קשה את מפריעי השלום, כאשר עשתה בראשית הקיץ שנת 1897 לממלכת יון. ואמנם למלך יון נמצאו אז נואלים, אשר עמדו לו בשעת דחקו והצילוה מרעתו. ואולם מי יעמוד לפרדיננד, אם ישל לפני השולמן אדונו?

בארצות המערב.

יא.

חברות. בני ברית בגרמניה אומרות להחיש ישע לאחינו בנליציה בסיוע חברות. בני ברית באמריקא ושל עשירינו נדיבי הלב בכלל, ואולם עלינו לדעת, כי באמת הם שנים שלשה אנשים, אשר נכנסו בעובי הקורה והפצים הם בהצלת העניים והגורכאים בנליציה, והנהגת החברות נמשכת אחרי האנשים האלה, כנהוג בכל מעשה הצדקה.

אין ספק לי כי כוונת האנשים האלה רצויה, ואולם מאחרי שהם נודעים לי על פי פעולתם הצבורית בימים קדמונים, יודע אני מראש כי נכנסו למצוה זו במחשבה תחלה, בכדי לעשות נסיונות מדעיים באחינו אלה הקוראים לעורה. ידוע לנו למדי כי רוב נדיבינו אינם מכירים בטבע עמנו, וגם אינם שואלים בעצה מפי איש אשר נולד ונתגדל בין אחינו העניים ומכיר את מסכותיהם, אלא בתחלה הם תופרים את הנעל ואחר כן הם מתאמצים לעשות את הרגל לפי מדת הנעל. ואם הרגל מתעקשת בדבר ואין הנסיון עולה יפה, או בלי ספק האשם בהרגל, שהיא קשת עורף ומסרבת למטיביה. כזאת היתה הפעולת הברון הירש, אשר ברעיון אחר הקדים את. צעיריני, היינו בהחלטתו, כי רב'לנו להיות. עם הספר, עם השקוע כל ימיו ברוחניות ונישל ממנו טעם החיים. עלינו לשוב אל הקרקע ואל החומר. ידוע עד כמה שנא הנדיב הזה את עבודת הרוח שבעמנו, ועל החוקרים והסופרים היה אומר, כי הם ממבלי העולם, ואולם עד כמה שהאמין הברון הירש בעצמו ונשען אל בינתו ירדו רוב מיליוניו לטמיון — והשאר ירד עכשיו לטמיון.

גם בנוגע לאחינו בנליציה יעצו הנדיבים, כי עלינו להעמידם על האומנות ועל הקרקע. בנוגע להאומנות הנה ידוע הרבה, שבעלי מלאכה ואומנות לא יחסרו בישראל. אחינו בארצות המערב לומדים מעצמם על אחרים. אמנם בגרמניה הוא חזון יקר שילמד יהודי את בניו אומנות, ובפרט שיהא עובד את אדמתו. ואולם בנליציה הרבה להפך. בעיני שבין היהודים רבים הם ולא יוכלו להתקיים מרוב ההתחרות שבינם לבין עצמם, ועוד יותר מרוב ההתחרות

פְּרוֹפִיָּה.

(הסופרים העברים.)

הסופרים העברים וכו' לסטטיסטיקא". לא לסטטיסטיקא אופיציאלית, כי אם, לפי שעה, לסטטיסטיקא של מתנדבים חששים. מתנדבים אחרים יצאו לשאת את ראש הסופרים העברים למען דעת כמה מהם ראויים באמת לשם סופרים. תוצאות היספירה הזאת עוד לא עבדו ולא התבררו כל צרכן: לפי מסקנת הסטטיסטיקא של סופר אחד יש בקרבנו רק כחמשה סופרים עברים הראויים לשם זה — ולפי מסקנת הסטטיסטיקא של סופר אחר יש בקרבנו רק סופר עברי אחד שאינו ראוי לשם זה. מובן מאליו, כי הסופרים המחזיקים בדעת הסופר הראשון יודעים בנפשם כי הם רק הם נכנסים במספר החמשה הנ"ל; ונס זה מובן מאליו, כי הסופרים המחזיקים בדעת השני יודעים בנפשם כי הם אינם אותו האחד האמלל.

אני אינני עוסק בספירות עיוניות כאלה. לא על דברים שבטעם אני דן. רק למראה עיני אשפוט, על מספר סופרי עברית בכמות. והכמות איננה קטנה כלל. אם נודה בכשרונם הספרותי או לא נודה — אבל בזה הכל מודים, כי יש לנו עתה ברוסיה מפלגת סופרים עברים. קהל לא־קטן של אנשים העוסקים בספרנות עברית לשמה, ר"ל לשם פרנסה.

החזיון הזה חדש הוא לנו. עד לפני עשר שנים היו רוב סופרינו כותבים עברית רק מאהבה, מאהבה אפלטונית. הם אהבו שפת חזוניה, ומלבד זאת אהבו גם כבוד סופרים, והאהבה הכפולה הזאת המריצתם למשוך בשבט סופר לעתים קרובות או רחוקות, מכלי אשר עלה על לבם כלל לדרוש דמים נשמיים ושכר חמרי חֶלֶף עמלם הרוחני. הם כתבו מה שכתבו וישלחו את הכתי"אל מויל מ'כ"ע או מאסקא אשר בימים ההם, והמו"ל הטוב קבע את דבריהם בדפוס — ומה להם עוד? רק זעיר שם נמצאו סופרים אשר מפאת אי הסתגלותם לעסקים אחרים הוכרחו לעשות את עטם לקרדום לחפור בו אכל לנפשם — כלומר: לחזור על הפתחים בתרמיל ספריהם ולבקש נדבות מאת מ'זקירי הספרות, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שלא ישליך את הקבצן הספרותי עם תמילו החוצה. רק ה"מאשרים" ביותר זכו למצא איזה מדפים או מו"ס נדיב הרוח אשר קנה מהם את פרי רוחם בכסף מלא, כערך פוד בשקל, מלבד מתנות ותכשיטים (מספר ידוע של אכסמפלרים) כמנהג בעלי בתים.

ככה היה מעמד הסופרים העברים עד לפני עשר שנים. אלה נתנו את פחם לספרות העברית בתור נדבה, ואלה נתנו לה את כחם למען קבל נדבה. עד כמה הועילו הסופרים המתנדבים להעשיר את ספרותנו, ועד כמה הועילו הסופרים הקבצנים לכבד את אומנתם בעיני הקהל — דבר זה לא אהפויץ לביר במקום הזה (אף כי בירור הרבר הזה יתן פתרון לשאלת העולם): מדוע אין הקהל העברי נותן כבוד ויקר לסופריו? אני באתי לדון רק על ענינים מעשיים, על הצד החמרי, האי־קונומי, שבישאלת הסופרים העברים.

ואולם זה כעשר שנים ברא"רוח הזמן חדשה בעולמנו הקטן דבר צאת מ'כ"ע עברים מדי יום ביומו הכריח את המו"לים לבקש להם עוזרים תמידים אשר יעשו את עבודתם הספרותית קבע ולא רשות; ובכך נועצו לרתק את סופריהם אל מכתבי העת שלהם בתוקות כסף. ואחרי אשר ראו הסופרים כי יש שכר לפעלם, החלו להביט על עבודתם הספרותית לא כעל דבר מצוה אשר לאו ליהנות נתנה, כי אם כעל סחורה רווחית, אשר מחירה עולה ויורד לפי ערך ה"דרישה" ולפי טיבה

הסבה הראשית של אסון היהודים בגליציה היא מיעוט הפרנסה. ארץ עניה בגליציה לא תוכל נשוא כשמונה מאות אלף יהודים, אשר לרובם אין שום פרנסה קבועה. לפני ימי דור אחד היו הגילים לנוע לרומיניה או לאונגריה. עכשיו סגרה רומיניה את שעריה לפני האורחים האלה, מלבד שעתה אין רומיניה עשירה מגליציה, וגם אונגריה אינה הפצה לקבל את העניים מגליציה. רבים מהם הלכו ונעו ליתר המדינות באוסטריה, ובפרט לעיר ווינא. לפי מצב הענינים בימינו אלה, אי אפשר ליהודי עני למצוא פרנסתו בווינא ובשאר המקומות באוסטריה, כי שנאת עם הארץ הולכת ומתרכה, ובהיות כי נסגרו לפנייהם כל הדרכים לעזוב את גליציה, לכן תגדל עניותם משנה לשנה. אין טוב לנו לפי זה אלא לבקש עצה ותחבולה, איך להוציא מספר רב מן היהודים מארץ האמללה הזאת. אמנם ישענו עלינו: כדי להסיע משפחה אחת מגליציה צריכים אנו לכל הפחות לערך חמש מאות או שש מאות מרק, ובכסף זה הלא נוכל לעשות לה איזו מחיה בגליציה עצמה; ואולם אין הצלה זו אלא הצלה פורתא ולפי שעה. כבר אנו יודעים מה הוא סוף פרנסות כאלה, אשר נסדרו על סכום קטן. בזמן חמש שנים ספו תמו. ולא זו בלבד, אלא העיקר לנו לדאג לבני הדור הנולד; בגליציה לא יצאו אחינו לעולם מן העפוש והשעמום. ראו, עד כמה הצליחו אחינו הנודדים באנגליה ובאמריקא ובאפריקא הדרומית. אמנם יש גם במצבם קלקולים רבים, אבל ביחוס אל היהודים בגליציה נוכל ללמוד מהם. אם יהיו בני הגולים פועלים ועובדים באנגליה או באמריקא כבר הרוחנו הרבה. אין הרי הפרולטרואט בארצות הנאורות כהרי הפרולטרואט בגליציה. לכל הפחות יהיו אנשים מן הישוב ורומים קצת לבני ארם ממש.

אם נדבר על דבר גלות היהודים מגליציה ישענו עלינו: כמה מן היהודים צריכים אנו להוציא מגליציה, בכדי שירוח להנשארים בארץ? לכל הפחות שלש מאות אלף נפש, והיכן נקח הכסף הנצרך למפעל כזה? ואולם אין הדבר כן. לא בשביל הנשארים נוציא רבים מגליציה, כי אם בשבילם בעצמם. אם יצאו עשרת אלפים מהם, אז ירוח להם. ואמנם אין ספק, כי אם תהיה דרך הגולים צלחה במושבותיהם החדשים, או ימשכו אחריהם את קרוביהם ובני משפחתם. בדבר זה יש לי כמה דוגמאות חשובות מאד, אשר הרבה יש ללמוד מהם. ידעתי אחד בגליציה, שהיה מלמד חסר דעה ונבר לא יצלח. האיש הזה השיא את בתו לחייט, אשר שלש פעמים כיום נוע כמעט ברעב, כמנהג בע"מ בגליציה, ופתאום באה עצה בלבו ללכת למדינות הים. באמריקא מצא אחר איזה זמן עבודה להחיות את נפשו, וישלח לקרוא את ניסו החייט שנשא בגליציה, כי יבוא גם הוא להנות מיניע כפיו בארץ החדשה. וירבו הימים ויכתבו שני החייטים לחותנם המלמד בגליציה: על מה אתה יושב בעיר נכחרת מכלי למצוא לחם די שבוע, בוא נא אלינו ואנו נכלכלך, כדי שתלמד לילדנו מעט עברית, כי בעוה"ד הם נדלים כגוים" ממש. וישמע המלמד בקול חתניו, ועכשיו נפטרנו לא רק מן החייטים העניים, אלא גם מן המלמד שלא יצלח לכל. מאורעות כאלה הם מעשים בכל יום, ואם נקל את היציאה על ידי אורגניזציה טובה ודרושה אל התפקע, או נניע אל פתרון השאלה בזמן קרוב.

על אדמת גליציה לא תעלה ארוכת עמנו. האדמה אינה מסוגלת לכך יען אין גליציה כרוסיה, אשר שם יש מעט אחרות ופעולה ממשית מצד העשירים והבינוניים. בגליציה הניעו העניים לידי כך, כי היהודים העשירים הם כרקב לישראל, הם הם האוכלים את אחינו העניים וגוזלים עורם מעל עצמותם. אם נאמר לנאל את העלובים האלה, עלינו לנאל אותם בתחלה משעבוד אחיהם. כבר כזה אני רואה הפסד כל המחשבות הטובות, אשר יעצו נדיבי אחינו שבמערב, כי היו דבריהם עם ראשי הקהלות. ראשי הקהלות בגליציה! אפילו בהמה החביבה לי כמעט לא אמסור על ידיהם, כי ישניחו עליה. בידי כל מי שתוצו, ולא בידי המיטיבים האלה!

ש. ב"ד.

וגם של הנרועים, אם מפני שבאותה שעה אין לו חומר אחר מוכן, או מפני שהוא רוצה לקמץ בהוצאותיו — אבל המקרים האלה יוצאים מן הכלל, והסופר הסומך על נס כזה דמו בראשו.

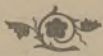
לעת כזאת רבה ההצעה על הדרו יש. ה. הסופרים העברים מתרבים מיום ליום במדה מבהילה. ולו היו הסופרים סופרים מתנדבים חדלו, וכל הסופרים עוסקים בספרות לשמה, לשם פרנסה; והצעירים שבהם בראותם כי יש סופרים אחדים החיים, כביכול, על עטם, מקמים בנפשם כי הספרות העברית היא באמת מין עסק כחוננות וכספרות, והם אומרים באמת וכתמים לבחר אותה לדרך-חיים (קריירה בלע"ז) — ולפועים האלה אנו מחויבים לקרוא: אל תשליכו את יהבכם על קרן הצני! בחרו לכם פרנסה קבועה אהרת, ובשעותיכם הפנויות יש לכם רשות לעבוד גם בשדה הספרות — אבל אל תוציאו את עצמכם מן העולם ואל תאבדו עתידותיכם בידים בגלל מקסם שוא!

ותכונתה; ולפיכך לא נתנו עוד את פרי עטם במתנה לכל הרוצה לקבוע את דבריהם בדפוס (גם אם איננו מויל מ'ע יומי), כי אם מכרו אותו במחיר כסחורה העוברת לסוחר. והדרישה רבתה גם היא, כי מלבד מולי מ'כ'ע נמצאו גם אנשים פרטיים וגם חברות אשר קנו את פרי רוחם של הסופרים העברים להוציאם לאור לשם מסחר.

ובכן נולדה בקרבנו מפלגה חדשה, מפלגת אנשים החיים או הרוצים לחיות על עטם העברי, פשוטו כמשמעו. והמפלגה הזאת הולכת הלוך ורב. שוק הסופרים הומה מאדם. ביחוד רב מאד מספר המתרגמים, כי אף שאומנות התרגום היא באמת חכמה ולא מלאכה, בכ"ז יש אנשים רבים החושבים כי הכל מוכשרים לה. גם במקצוע היפדגוגיה רבו מאד הידים העסקניים; כי רוב הסופרים העברים הם גם מורים, ולכן הם יעובדים, כמובן, בחבה יתרה בחבור ספרי למוד. אבל בכלל רב מספר הסופרים בכל המקצועות. יש בהם החיים רק על עטם, ויש אשר עבודתם הספרותית נותנת להם רק חלק פרנסתם, למחצה, לשליש ולרביע.

החיוזן הזה משמח לב. לא רבים הם מקורי הפרנסה לאיש יהודי; לכן עלינו לשמוח כי נוסף ענף פרנסה, אם גם רק למתי מספר. ובכל זאת טוב יעשו הסופרים העברים לבלתי השליך יהבם רק על עסקם הרוחני לבד. טוב יעשו להביט על עבודתם הספרותית כעל הכנסה צדדית, מקרית, עוברת, ולא לעשותה לעקר פרנסתם. או לי אם אמר, אבל כל הרואה נכחות, כל איש אשר שמחת-שעה איננה משכרת אותו עד דלא ידע — יפיר ויודה כי גם עתה בעת הפחתה עומדת הספרות העברית בנס. אמנם מלא שוק הספרים תנועה, אבל התנועה היא מלאכותית. האנשים המדברים נבהה על התפתחות הספרות העברית ועל תחית השפה העברית — הם דוקא אנשים שאינם קונים ספר עברי, אם מפני שאינם יודעים את הלשון העברית, או מפני שבסתר לבם הם מבטלים אותה הספרות, וכשהם לעצמם הם אושבים: באתרא דליעול ירקא וכו'; או שהם בעצמם סופרים, והסופרים בודאי אינם קונים ספרים. רק קומץ קטן של קוראי עברית, ריל של קוני ספרים, יש לנו; הקומץ הזה היה לנו גם בימי קלמן שולמאן וסמאעלענסקי ונאָרדאָן, והוא שנשאר לנו גם עתה לפליטה, והוא קבוץ קטן של יבעלי בתים, אשר השכלתם הכללית מלאה נקבים חלולים, והם אומרים למלא את חסרונם בספרות העברית. אבל הקומץ הזה הולך ומצטמק, ובני הבעיב האלה אינם חושבים כלל לשאב את השכלתם ממקור או מתרגום עברי — למרות כל הפראזות המשכרות והמשקרות שהם משיפים בעצמם, כיעדן חרדה, באספת צעירים ילאומיים, על נחיצות ספרות עברית כוללת וכו'. עוד לא ראיתי צעיר ילאומי אשר ישב ויקרא תרגום עברי של ספר לועזי, אם אפשר לו לקרא את הדברים במקורם הלועזי. לכל היותר יסתכלו צעירינו לפעמים בספר עברי מקורי — אבל סופרינו אינם מצטיינים במקוריות. כמעט כל סופרינו התנפלו על מלאכת התרגום — והמלאכה הזאת לא תחיה את בעליה לארך ימים; עוד מעט ולא יהיה עוד דורש לתרגום עברי — מלבד, אולי, לתרגומים מצוינים מאד שהם לעצמם מלאכת מחשבת.

בקצרה, ספרות התרגום בודאי אין לה עתידות בעולמנו הקטן, והיא לא תוכל לפרנס מחנה של מתרגמים, אשר, לדאבונו, הוא הולך ורב. אבל גם הספרות הימקורית לא תוכל להחשב לפרנסה קבועה. היא תתן להם — ולחם צר — למתי מספר של סופרים מצוינים באמת; והסופרים הבינונים, ואף כי הנרועים, יכלו בה לריק כחם ומאומה לא ישאו בעמלם — ואוי להם אם ישיתו אותה למעין פרנסתם האחד. אמנם יש אשר מויל מ'כ'ע עברי ירפס בשכר מועט גם ספרי רוחם של הבינונים

מכתביהעתיים.

מכתביהעתיים אשר לאחבי ברוסיה הם עתה נאד של רמעות. אמנם מאז מעולם לא הצטיינו מכה"ע שלנו בבדיחות הדעת ובשמחה יתרה; הקול המתהלך בשורותם היה תמיד קול ענות חלושה, קול אנחה ואנקה, למן המאמר הראשי ועד המאמר שבסוף הנליון הנקרא תקנת עגונות. אבל בעת האחרונה הושחרו מכה"ע שלנו במרה שחורה יתר על המדה. כלם הוגים נכאים, כלם בוכים, מיללים, מעוררים זעקת שבר — ואין נחת. הרעב כנגב רוסיה, נזרות יקא באה"ק, הקולוניאלבאָנק שאיננו קש ממקומו, התרפזות האגודות הציוניות, פשיטות הרגל בנשמיות וברוחניות, — כל אלה הם באמת חמר עכור מאד גם לעטים שאינם בקיאים בהשית הצל ושאינם מהירים ונמהרים לענן ענן על מצח הקוראים — ואף כי למולינו ולסופרינו אנחנו אשר העצבות היא משוש דרכם.

אמנם יש אשר אחד הסופרים יתעשת להמלה עלינו ולהעלות אותנו לפי שעה מים הדאנה אשר הציפו עלינו חברי-לעט, ובא והושיט לנו עלה זית בתמונת בשורה טובה אשר תנחמנו מכל יגוננו. הנה, למשל, זה לא כבר גָּשַׁר אותנו סופר רחום וחנון, כי

„הצעירים מבני רויס מבקרי האוניברסיטא בבערן עשו להם חברה ש"ס וילמדו בשום שכל את המס' נדרים עם פירוש הר"ן, וכבר סימו את המסכתא ויעשו „הדרן" כרת, ועתה החלו ללמוד מס' סנהדרין” —

אבל מה ינחמנו זה? כי עוד זה מדבר והנה סופר אחר בא ומשליך אותנו שנית במצולות ים הדאנה. כי זה לעומת זה עשה אלהים: בעוד שהסטרדינטים שלנו בשויציה מיסדים חברה ש"ס, שלא תשתכח תורה מישראל, הנה בעלי המוסר בקאָוונאָ

לא הניחו בשום אופן את החברה ש"ס שבקלויז „ועגער" אשר בית המוסר נשען עליו, לבוא ביום השבת ללמוד השעור הקבוע בבית מוסרם, ויגרסל את הדלת על מסגרתם. הם נתנו טעם לדבריהם: פן יבוא מי שיבוא באותה שעה שהרכים יושבים ולומדים גמרא — ללמוד „מוסר", ומפני הבושה לא יוכו לעשות „ההעיוות" המשונות, הנפתלים העקומים והורים התלויים בלמוד המוסר... היעמוד עוד לבנו לשמוח ולמצוא תנחומים כמעשי הסטרדינטים? שתי המעשיות הללו, אשר הודיעו לנו סופרי המליץ, העירו בלבנו הרחרורים שונים; וגם הביאונו לידי צרופ-מחשבות זכוח; נזכרנו כי סופר

רק התקוה לעזרת נדיבים פרטים, וכל אחינו אשר תמצא ידם לתמוך את הרעבים האומללים ימהרו ויחישו מעשיהם כי העזרה נחוצה מהרה בלי איהור; ובכסחוננו בכס כי יכנסו דברינו אל לבכם, הננו פונים אליכם בבקשתנו ואת כי תואילו מצדכם להעיר ולעורר למעשה הצדקה הגדולה.

הנדבות יכולות להיות נשלחות ע"ש:

Присяж. Повѣр. М. Г. Моргулицу, Одесса
Ришелевская № 35.

— בביד הגליל בפטרבורג התברר בימים האלה משפט העבריה חיה ראנו שינא, אשר לקחה תעודת-מסע מאשה נוצרית ותשנה בו את שם בעליה, ותשב בכח התעודה הזאת בפטרבורג, להגלי מחלתה באה אחרי כן במצוקה, ולמען החיות נפשה נאלצה לשלוח ידה בגנבה, ראש הבריד הילש עלט למד סגוריא על הנאשמת, בהוכיחו עד כמה רע ומר גורל אלה שאין להם רשות הישיבה בפיב, והם מוכרחים לבוא שמה להגלי סבות שונות, השופטים המושבעים פטרו את הנאשמת מכל עונש, וגם קבצו ביניהם נדבות ויתנו על ידה סך בסך.

— סופרי ישראל בווארשוי, יחד עם אחינו העוסקים במלאכת מהשבת, החליטו ליסד קופה לתמיכת סופרי ישראל, ופונים עתה בבקשה אל השלטון בדבר רשיון לתכלית זו.

— בגליון הקודם הודענו בשם מכ"ע "וואס חאר" כי נעשה שינוי בסעיף 44 של חקי-הערים ברוסיה, באופן כי מן היהודים יוכל להבחר עתה לחברי המועצה (גלאמני) החלק החמישי של המספר הכולל, תחת החלק העשירי שנבקע מקודם, אבל עתה מודיע מכ"ע וואסחאר, כי היריעה הזאת אינה מדויקת, והשינוי הנעשה בחקי-הערים נוגע לאינם-נוצרים אחרים, כמו למושלמנים ועובדי אלילים, אבל בנוגע ליהודים החוק הישן עומד בתקפו וזהם יתמנו לחברי המועצה רק החלק העשירי של המספר הכולל, והחברים האלה לא יבחרו, אחרי שהיהודים אין להם זכות הבחירה, כי אם יתמנו מטעם השלטון.

— ביום 18/II נמלאו ארבעים שנה, מאז החל הר"ר אברהם אליהו הר כ"י את פעולתו בספרות ישראל, מאמרו הראשון נדפס במכ"ע "ראסווייעט" ביום 18/II לשנת 1861, ומני אז לא הניח את עטו מידו, ויעשר את ספרות תולדות ישראל במחקריו המדעיים, במקצוע תולדות ישראל ברוסיה היה הר"ר הרכבי הראשון אשר העלה אור בפנה חשכה זו, הודות ליריעותיו הרבות כלשונות המורה והספרות הרוסית העתיקה, עלתה בידו לגלות חדשות בתולדות ישראל בדרום רוסיה, בקוקו, קרים, מלכות כוזר וקיוב, דבר גדול עשה הרכבי בהוציאו כתי" עתיקים שהיו ספונים בהיכלותיה הקיסרית בפיב, ובהוספתו לס' דברי ימי ישראל של גרעק.

— בישיבת בית הנאמנים בכרל'ן העיר הנאמן ד"ר בארטה את המינסטר הממונה על הקולטוס על מעללי הכהן קרעס ע"ן, הסובב בערים ובפרים ודורש דרשות בדבר עלילת הדם, לעורר שנהא ומשטמה על היהודים, השר השיב תשובה קצרה, כי בקרת מעשי הכהנים מסורה להקונסיסטוריום, והוא רק זאת עשה, כי כאשר נודע לו כי באיוו מקומות דרש הכהן את דרשותיו בכתי הספר, שלח למנהלי בתי"ם את פקודתו, לבל יפתחו לפניו מעתה את שערי בתי הספר.

— הועד הפאריזי של חברת יק"א הודיע להקולוניסטים בא"י, בתור תשובה על מכתבי-בקשתם, כי החברה התחייבה רק לקבל הענבים של הקולוניסטים-טים בראשון לציון ושל 28 משפחות בפתח תקוה ובנוגע להמושבות האחרות, (רחובות, גדרה ושלשים משפחות הקולוניסטים העומדים ברשות עצמם ב"פתח תקוה") לא קבלה על עצמה החברה שום התחייבות ורק אם יביאו המושבות האלה ראיות בכתי, כי נטעו את כרמיהן ברישיון הפקידות של הברון, או לא תסיר החברה את חסדה גם מהן, כמובן אין להן להמושבות האלה כל הוכחות בכתי, כי חיו באמונתן בהברון ראמשילר אשר בצלו חסו.

— הקומדיה הנודעה "גנבי המכס" או "בני ישראל" הוצגה על במת חברת השירה והניגון בריגא ובבית התיאטרון העירוני ביאראסלאוועל; בעיר יאראסלאוועל נאסר החוויזן הזה בפעם השנית מטעם הפוליציה.

— לשכת המשפטים באודיסא הורתה עתה הלכה למעשה, כי היבס שאינו רוצה לחלוץ את יבמתו חייב בפרנסתה.

— ה"מליץ" מודיע כי יורש המשוור א"ב"א (קונסטנטין) שפירא קיים את רצון אביו המנוח, וישלח את אוצר ספריו להד"ר האונאוויטץ בבאיאליסטאק כשביל

אחד, שגם הוא היה או הנה עדיין סטודינט, למד זכות על "בעלי המוסר" ויתן כבוד לשמם ולמעשיהם ויזכיר בדרך המחקר, כי "המוסר" הוא אתחלתה דשנוי הערכין, ובכן היה לנו רשות לשער כי ה"מוסריים" והסטודינטים הם בשר אחד או לכהפ"ח רוח אחת ושניהם עושים את מעשיהם עפ"י דחיפה פנימית אחת, ואולם עתה נוכחנו כי השערה זו אין לה כל יסוד; ה"מוסריים" עושים ממש ההפך ממעשי הסטודינטים! אכן קשה לעמוד על אופיה של אומה זו דמתקריא סטודינטים או "מוסריים".

ובכל זאת היינו שמחים שמחה גדולה לו עסקו סטודינטינו בכל מקום שהם ביסוד חברה ש"ם ללמוד מס' נדרים. אבל דא עקא כי רוב סטודינטינו עוסקים בענינים אחרים לגמרי — הם אינם מניחים ל"בעלי המוסר" את הכבוד להיות המתחילים בשנוי הערכין, והם הפצים לשנות בעצמם את הערכין — ובאמרם ל"ת קן את העולם הגדול הם מסכנים את עולמנו הקטן.

גם בפאריז נמצאו סטודינטים עבריים, ובהם יש סטודינט קטן אשר קנא בכבודו של האדם הגדול, של איש הפרדוכסים, ויךרש לאשר לא שאלוהו ויחיה גם הוא דעתו בדבר שווי הזכויות של היהודים. הצעיר הזה גלה דעתו במכ"ע כי אך טוב לישראל לפרסם בכל ארצות מגוריהם כי יורים הם ונתני חוץ". העצה המחוכמה נתנה בכ"ז מקום לפולמוס קטן, וה"וואסחאר" (הרוסי) ראה לו חובה לענות לצעיר הזה כ—כצעריתו... אין אנו יודעים, ההוגד גם לנורדוי דבר הפולמוס הזה, אבל מדברי נורדוי האחרונים במכ"ע האשכנזי "די וועלט" אנחנו למדים, כי איננו כלל תמיסדיעים עם הצעיר הנ"ל, אעפ"י שדבריו הראשונים בנידון זה היו כמעט קרובים לדברי הסטודינט. אבל סוף כל סוף מסכים נורדוי כי על היהודים לדרוש להם זכויות ככל האדם, וגם זכויות מדיניות מותרות להם בתנאים ידועים. אמנם כן, עם "הפוסקים" שלנו נחפשו על נקלה — זאת ידענו מראש. אבל עם "הפוסקים" של אוה"ע!...

— w —

מאורעות ומעשים.

— מי שהיו חברי הועד למושען הרעבים בדרום רוסיה מקבלים בקשות בדבר תמיכה ממקומות שונים במחוזות יעלסאוועטגראד, אנאניעו, חרסון, אודיסא ועוד, מצב היהודים ננועי הרעב נורא מאד, והרעב כבר החל להפיל חללים, כאלפים וארבע מאות משפחות (יותר משנים עשר אלף נפש) נמצאות עתה בצרה גדולה באין עוזר ותומך, ומי יודע מה תהי אחריתן, אם לא יחושו לעזרתם בעוד מועד. הועד באודיסא פנה בבקשה אל מוסדי הצדקה במקומות שונים, כי יושיטו לו יד עזרה, גם השתמש בשעת הכושר, בהיות אספת מורישי חובבי ציון באודיסא, ויבקשם כי יעמדו לעזרתו לקרוא לנדבות כשביל הרעבים.

— קבלנו קול קורא מאת הועד באודיסא בתחיתת ידי הר' מנשה מרגליות, הר"ר פֵינגקעלשטיין והנוטריון ז. הורוויטש, לאמר:

"מחסור נורא בא פעם השנית על המון אחינו בדרום רוסיה וביחוד בפלך חרסון, להגלי הבצרת ושכיתת העסקים נפתם כל מעין פרנסה לאחינו הפועלים, האומנים והסוחרים הקטנים, אחרי אשר כלתה פרוטה מכיסם עוד בשנת הבצרת הקודמת, נמצאו עתה העניים במצב נורא מאד; רבים הם האנשים אשר לפני שנה נחשבו בין עשירים ועתה נהפכו לרלים פושטי יד, אלפי נפשות אחינו יושבי הערים והמושבות גועים ברעבכי אין להם פת לחם ועצים להסקה. קופת הועד דללה מימי הבצרת הקודמת וכאין נחשב הכסף הנמצא לעומת גודל העניות, הממשלה וה"ועמסטווא" יושיטו עזרה רק להאכרים, ומבתי התמחוי הנוסדים על ידי חברת "הצלב האדום" לא יוכלו ליהנות היהודים מסבות דתיות, ובכן נשארה

לבקש מאת אביה לזכות את ראש יוחנן המטבל מעליו, ובשביל כך נדונה גם היא לנדודי-עולם. כאשר יכבדו על אחשוורש עניויו מנשוא, או יקרא אליה מקצה הארץ והיא שומעת את קולו. נפשיותיהם עורגות אשה על אחותה, ואולם רק אחת למאה שנה נתנה להם הרשות לראות איש את פני אחיו; וככה אנחנו מוצאים אותם בפתח הספור בהפנשם יחד על יד הציר הצפוני, במקום ששני עולמות מתלכדים יחד. בבני תחנונים הם פורשים את כפיהם לשמים וקוראים אחרי המאה העוברת: „עוד אחת!“ ומתחילים מחדש את נדודיהם. שניהם עודם צעירים לימים, שזה הוא ההפך מדברי האגדה. אחשוורש הוא רס-הקומה, פניו יפים גם ביגונו וראשו מְשֶׁה תמיד על לבו; נכות עינוי הארוכות נאחזות וסבוכות יחד ודומות לקו הנמשך מן הַרְקָה האחת אל השניה. אל כל מקום אשר יבוא, יביא עמו את המפלצת האיומה, היא מחלת הכוליריא. וגם בהיותו נודד מציר אל ציר עוד אמיץ הקשר בינו ובין בני משפחתו, אשר עודם בחיים, והקשר הזה מביא אותו לידי מגע ומשא קרוב עם יתר הנפשות הפועלות אשר בתוך הספור. באחרית ספורו מביא סי את שני הנודדים אל המנוחה. ואולם יחד עם אחשוורש ננאל גם העובד מעקת עול הברזל של מציקוי האכזרים, ועם הוֹרְדִיָּה ננאלה גם האשה מעברותה. — הטנדנציה הזאת איננה תולדה ישרה היוצאת בהכרח מהשתלשלות המעשים אשר בתוך הספור, ורק ככה מבטיח לנו סי, ועלינו להאמין לו כי כן הוא.

למרות הניגוד הקיצוני אשר בין מְאֻעָן וסי בכבר תעודתו של היהודי הנצחי, נמצאה ביניהם גם נקודת-מגע, והיא, שזקפו על אחשוורש של האגדה, אם מדעת ואם שלא מדעת, את כל העלילות האיומות אשר טפל ההמון בימי הבינים על אחשוורש החי והקים. בשירו של מְאֻעָן היה אחשוורש לרוצח ילדים (אחת היא לנו אם שלו או אחרים) ומבקש להשתמש בדמם לצורך דתי, לצורך בנין המקדש — הרי לכם עלילת הדם המוראה והננאלה! ובספורו של סי נגרת אחרי אחשוורש מפלצת-כליון איומה, היא הכוליריא — הרי לכם עלילת-התופת של „המות השחור“! — הדבר הזה מוכיח לנו, עד כמה צדקה ההשערה, כי היהודי הנצחי שבאגדה איננו בלתי אם תבנית מְעַתְקָת מן האוריינל שבמציאות, והוא לא ינכר את אותיותיו אשר יחס לו הדמיון הפרא גם בהתנלות רוח העם היותר נעלה — ביצרי חזיו ומשורריו.

דבר-מה ממאורעותיו של נודד-העולמים יודע לספר לנו גם לעווין שׁוֹן קִי נֵג. בספורו המצוין „שלושת העונבים“ (Die drei Freier) אנחנו מוצאים את היהודי הנצחי בחברת שני יצירי אגדה אחרים, שנדונו לנדודי עולם כמוהו, „ההולנדי המתעופף“ והַצִּיר הפרא. הראשון, שהוא רב החובל פֶּאָן דער דעקען, משוטט בלי חשך במהירות נמרצה באניתו הקלה על פני הים ומבשר שוד ושבר לאניות הנפגשות עמו, והשני, שהוא רב-הצידים האנס פֶּאָן האַקעלבער, רוכב בליל סופה וסערה על סוסו השוטף בראש „הצבא הפרא“, שהם רוחות, מויקים וכלבים מתהוללים, מתנעשים, מִלִּלִים ונובחים בקול נורא. שלשת הרוחות התועים האלה, הנודדים בשלשת היסודות: על פני האדמה, על פני המים ובמרומי הרוח, סרים למשמעת שר היסוד הרביעי, יסוד האש, הלא הוא השטן. אחת למאה שנה נתתן להם חֶפְשָׁה מנדוריהם וממשלת השטן תסור מעליהם, ואו יְעַדְדו יחד לבלות שנה תמימה בתענונות וניל. ככה התאספו שלשתם גם בשנת 1700 בעיר אויגסבורג. באחד הלילות אשר בין הג הלידה וחג שלשת המלכים סר אל אחד מבתי המלון יהודי וקן וחדל אונים, אשר היה לבוש בנד ארוך ומנואל, כיום המחרת נהפך היהודי

הביבליותיקה „בית נאמן“, משקל הספרים עולה לארבעים פוד ומספרם לערך 1,500, וביניהם נמצאו הרבה ספרים יקרי המציאות. יתר פרטי צואת המנוח, כפי שמפר מפה לאון לאיוו מאוהבו וכוֹקֻרְבִּיו, לא יצאו אל הפועל, מפני שלא נמצאה צואה מקוימה כחוק.

— ככה"ע „פראוויט“ ווי עסטניק“ מוריע, כי הסינוד הקדוש הַעֵבִיר קול במכתב בחתימת ידי הכהנים הגדולים, כי הסופר לעוו טאלסטאי הוא כופר בעיקרי הדת הפרואוסלאוויט וע"כ הוצא מן הכלל, עד כי יתחרט על מעשיו ויעשה תשובה.

— כתבי היינע יצאו עד כה בארבעים מהדורות, ובחיי המשוור — בארבע עשרה מהדורות. ספרו „בוך דער ליעדער“ היה לנושא למנגנים רבים לחבר לפיהם את מנגינותיהם; על שיר אחד נכתבו 160, ועל אחד 73 קומפוזיציות. מספרו „רייזע בילדער“ שיצא בש' 1826 נמכרו 5000 האכסמפל' הראשונים במשך שנה אחת.

— כובב חדש מזהיר נראה פתאום במול פּרִיסִי אׁוֹס, והוא הולך וכהה עתה, ועוד מעט ויכבה. חזיונות כאלה כבר נראו בשמים פעמים רבות; בש' 1572 וגם 1604 נראו כוכבים כאלה, ואחד מהם הוהיר ברקיע השמים במשך 17 ירחים, ואח"כ כבה ויעלם. לפנים חשבו, כי החזיון הזה יראה לרגלי התנגשות שני כוכבים, אשר ע"י החיכוך יולדו חום ואור גדול, הנראה גם לנו, אבל עתה עזבו התוכנים את ההשערה הזאת, כי רחוק הוא להאמין כי כוכבים הרחוקים איש מאחיו מרחק אין-קץ יפגשו ויתנגשו „יחדיו, והם מבארים לנו את החזיון באופן זה, כי איזה כוכב יכנס במהלכו לתוך אחד הגופים המלאים ערפל הנפוצים בכרחבי אין-קץ; הגוף הזה יעצור את הכוכב במהלכו, ולרגלי החיכוך יולד חום גדול ואור מזהיר, אשר יגלה לעינינו כוכב שלא נראה עד כה מפני מיעוט אורו.

הַיְהוּדִי הַנְּצִיחִי בְּאֵגְדָה וּבַפְּאִיזִיָּה.

II.

יצירי הפואיזיה.

(ד. *)

לעומת המלחמה כנגד האלהים והאמונה, אשר הטילו על שכם הנודד הנצחי שעלי ומְאֻעָן, עשה אותו אינן סי בספורו הידוע „היהודי הנצחי“ לשפום העובדים, הנלחמים במציקיהם ומדכאיהם בעלי ההון את מלחמת הקיום הקשה והזעומה. אחשוורש הוא התנשמות העבודה המשוועדה על ההון הַצְּבֹר, שהביא אותה בעול עבדות נצחת. בהיותו מעונה ומדכא מרוב עוני ומחסור השחית את רחמיו מישוע הכואב ובאמור זה: „אנושה מכתי!“ ענהו בודון: „גם מכתי אנושה ואין איש בא לעזרתי. אבירות-לב נורמת אבירות-לב. לָךְ!“ באמירותו זאת הביא על עצמו, כנראה, לא רק את הקללה להיות נודד לנצח, כי אם הביא גם את קללת העבדות, השפלות והדלות על כל בני מפלגתו, מפלגת העמלים, מאז ועד עתה; כי על כן יאמר להם גם עתה, אהר שמונה עשרה מאות שנה: „לכו!“ והם הולכים וסובלים צוקה וצרה, מלבד זאת הטיל סי על אחשוורש עוד תעודה נכבדה אחרת: להגן על מצות כל המצות, הלא היא „ואהבת לרעך“, ולשמור עליה מפני הישועיים, הצבועים והחנפים, המטיפים לשנאה ומשטמה וממלאים את פני האדמה חמס ושוה. — ואולם „לא טוב האדם היות לבדו“, ומכל שכן אדם אומלל ואובד כאחשוורש. לפיכך וזונ לו סי חברת-לאיד, אחות-לצרה, יהודית נצחית, הלא היא הורדיה אשת הורדוס אנטיפס, אשר הסיתה את בתה

את הנשים עד לעפר ויפשיטו מעליהן את כבודן ויעשוין לשפחית או לכלי צעצועים. רק את שלשת האורחים הבדילה לטוב ותמשכם הסר, יען כי רק אותם מצאה ראויים לפי דבריה מכל עדת הנברים לשפוך לפנייהם את כל שיחה וכעשה על המין החזק, ויתר הנברים אינם שוים כי תשחית בגללם אף דברי בוז ונועל-נפש. הנברים — אמרה אליהם פעם אחת — מפני התשוקה של-בהמה הנטועה בקרבם, לא ישימו לב אל רום המחשבות, אל הרוח הכביר ואל אמין הלב של האשה, כי אם אל רוב יפיה. והיופי הזה הוא אסוננו; הוא אבי זחיות הרעת העושה אותנו למנצחות מנוצחות להנברים; לולא הוא כי עתה נצבו הנברים והנשים אלה לקראת אלה במשפט אחד ובחקה אחת; לולא דרדול העצבים והשפלות אשר יגרם יפי הנשים, כי עתה נלחמו שני המינים את מלחמת החיים בזכות שוות וחלק כחלק התחלקו ביניהם את השמש ואת הרוח. — הגידי לנו אפוא, שאל רב החובל, במה זה תנאי אם תמאסי ביפי? הגידי לנו, אשה עדינה, במה נמצא חן בעיניך, אם עלינו יהיה לבלתי דבר על אודות חמדתך וחנך? — במה? השיבה האשה, כזאת אשר אוכל לעשות דבר-מה, לעולל לעילה, לעמוד בסכנה, להלחם עם תנאי חיים אשר עליהם יודה כל איש ואיש כי נבר לא היה יכול להם. הביאוני, אדוני, לירי מצב כזה, והנני נכונה לתור על כל הלכותיכם ומדברותיכם הנאותים. ואחשורש לכך אותה באמרי פיה וידרוש ממנה, כי תלוה אליו לנוד עמו במשך שנה תמימה. אולריקא נאותה אליו ותתן לו את טבעתה להיות לאות כי תקים את דברה. גם השנים האחרים דרשו ממנה כדבר הזה, ונס אליהם נאותה ותתן לאיש איש טבעת. אז כלתה השנה ושלשת הנודדים עזבו את העיר וישבו לנוד איש איש את נדודיו. כצאת אחשורש בנשף בערב משער אינסבורג מצא את אולריקא עומדת במקום אשר אמרה ומחכה אליו. אז החזיקה בזרוע בן-לוייתה ותחל ללכת עמו. — אכן מזור הדבר, אמרה אולריקא בעבור זמן מה, הן שנים אנחנו, ובכל זאת רואה אנכי לנגה הירח שלשה צללים מאחרינו. — אז פנה לאחוריו ומפיו התמלטה קללה. עליך להסכין אל המזור והמשונה, ענה יצחק לקדם בפנותו אל אולריקא. — אכן נדמה לי, כי הרוח משיב אל אפי ריח רקבון עז, אמרה בעבור רגע. — זה הוא הרקבון אשר לבגדי. — מדוע אתה לובש בגד כזה ותשא בידך מטה נתעב, הדומה למקל החובלים אשר לאכרים? — מדוע! — מדוע יורח הירח הלז — מדוע שורק הרוח בעפאי שיח הרתם הזה אשר על ידנו? אל תוסיפי לשאלני שאלת 'מדוע'; לשאלה הזאת אין כל מענה. — אנה תוביליני? הנה אנחנו הולכים לעבר הרי האלפים, האמנם ננוד ונבוא לארץ טירוליה? — הלאה! — הלאה! — הלאה! — הלאה! — ארמיניה? — הלאה, הלאה! — אולריקא נאלמת ותחרד לשמע המלה האיומה 'הלאה' — הננסף נכספת לביתך? — לא! — עתה אולריקא בקול נמרץ. — הגני ואקצר לך את הדרך בספרי לך ספורים, כי רבות ראיתי ורבות עברו עלי בימי חיי. — והוא מספר לה אלפי דברים אשר היו ואשר נעשו לפני שנות מאות ואשר ראה אותם בעיניו. — בשם אלהים, מי אתה? נאקה האשה המתפלצת ותעצר בלכתה. — הלאה הלאה! ענה יצחק לקדם, אין לי רשות לעמוד ולנוח, עלינו ללכת הלאה! — לא אווז ממקומי עד אם תענני! — מי אנכי — הפרס תדעי זאת? — הגידי לי מי אתה? — אנכי אחשורש, כפי אשר תקראי לי את, או יוסף כשם אשר קרא לי חנניה בטבלו אותי, או קרטיפילוס היהודי הירושלמי. — ועקה התפרצה מפי אולריקא, יצורי נוח חדלו למלאות את תפקידם; ותכרע ותפול לארץ. — האמנם אבד לך? — אמר אחשורש בלעג; האמנם תכרעי תחת משא לילה אחד, אשה נאה? הנה

לאיש צעיר לימים יפה מראה, אשר קרא לנפשו בשם 'יצחק לקדם בן-מלך ארמיניה', ויספר לבעל המלון המשתומם על התמורה הזאת, כי שודדים התנפלו עליו אתמול ביער אשר בקרבת העיר ויחמסו ממנו את כל רכושו ולא הותירו לו בלתי הלוש המנואל הזה אשר השחית את מראהו וישוה לו רמות יהודי זקן, וכן הותירו לו סכום הגון של שקלי זהב אשר נמצאו בצלחות בנוד, או צוה לבעל המלון להביא לו בגדים חדשים ולהכין באחד מאולמיו היותר יפים סעודה לשלשה אנשים, לו ולשני רעיו, אשר בוא יבואו בערב. כאשר רפה היום בא אל בית המלון רב החובל פֶאָן דער דעקען במרכבה נושנה רתומה לארבעה סוסים, ואחריו בא גם רעהו רב-הצידי פֶאָן ראָדענשטיין בלויית חבורה גדולה של סוסים, כלבים ועבדים. שלשת הרעים התאספו אל החדר היפה, אשר שם ערך לפנייהם ארון המלון שלחן מלא מעדנים, ויסנרו את הדלת מאחריהם. זמן מה ישבו ויאכלו דומם מבלי דבר דבר, וכאשר כלו לאכול מלאו את כוסותיהם יין. "לשנת גיל!" קרא רב הצידי ויקרב את הכוס אל שפתיו. "תהי נא השנה הזאת מלאה חרה כאשר היתה בפעם האחרונה!" מלא אחריו רב החובל. "שנת חרה כשנת 1600?" שאל יצחק לקדם ויניע כמו ראשו — "אכן הקשית לשאול. מאז ועד עתה עברו מאה שנה, אשר היו עת צרה וצוקה לעדת תולעי האדם. בני העני האלה שחו מעוצר רעה והגשותיהם קהו וטמטמו." — "ספר לנו, יצחק לקדם, את כל אשר ראו עיניך," אמר הצידי, "ספר לנו את כל הקורות במאת השנים האלה אשר לא ראינו איש את אחיו; הן אתה המאושר בתוכנו; אתה תתהלך בארץ ותראה את כל אשר יעשו בני האדם בערים אשר תעבור בהן ובארמונות אשר תחלוף על פני נדריהם. מערות הרי וערבותי, אשר שם אנכי, יאלמו תמיד דומיה, ויערותי ישקפו ללא-מעשה ופעולה; וגם רענו פֶאָן דער בעקען איננו רואה בלתי את זרם המצולה המלָה אשר אין לה ראשית ואחרית, ואת זעף המשברים המתגוללים ממזרח שמש עד מבואנו." — האומנם תחשוב כי גלי האוקינוס ועלי האלון הרעננים קטנים בעינים ממעשי עדת בני האדם, הלא הם הרמשים השורצים ומתרוצצים בלי חשך, המנקרים בנקרות קלפת האדמה ובקמטיה? שאל יצחק לקדם בלעג. "אל נא," אמר איש-היערים בתמכו את לחיו על זרועו. "האדם הוא עץ אשר בעפאיו מנשב מעת אל עת רוח הנצח, אשר הוא מרום ונשגב מן הרוח המטלטל במרומי הרי את יער הברושים הקודר." "אכן שנית, ענה רעהו, עלי יערוחך נוצצים ונופלים כנבלם, למען תת מקום לדור-עלים רעננים וחדשים אשר קמו תחתיהם. אך לא כן בני האדם. כתוכם ימאן הנובל לסור למשמעת חוק השלכת ובעין האדם רב מספר העלים הכמושים והנובלים ונודל ממספר הרעננים והירוקים. שמח ביערותיך, מתגעש, ואל תקנא כי על דבר אשר אתהלך בקרב בני האדם."

אחרי הדברים האלה החלו שלשת האורחים לרדף אחרי תענוגות ושמהות. העיר הישוקשה והשלוה נהפכה פתאום לבית-הלולים גדול, וכל אורחיה הנכבדים נטלו חלק במשתה העליונים, אשר ערכו יום יום שלשה הורים ההוללים. נשי העיר הבישו כדאנה על התמורה הרעה אשר באה על בעליהן השאננים, המבלים עתה כל ימיהם במצהלות ושחוק, ובכליון-עינים חכו ליום אשר יעזבו מדיהיהם הנכרים את העיר. רק אשה אחת היתה בעיר, אשר לבה התנודד בקרבה לזכר הרגע שבו תפרד מעל שלשת האורחים היפים, העליונים והמחמכים האלה, והאשה הזאת היתה אולריקא, היפה והמהוללה בנשי אוינסבורג. אולריקא היתה אשה לאיש זקן ידוע-פודנרא ומשחת המראה, אשר הוריה השיאוה לו מפני עשרו הרב. שנאה נצחת שנאה האשה היפה והגָאָה הזאת את כל הנברים, אשר השפילו

להשמיע את הרעיון, כי אמנם תדל ורפה כח האדם, למרות נאותו הגדולה.

י"ל ברוכוביץ.

מְשֵׁא־נֶפֶשׁ

(L' idéal, S. Prudom).

בְּמֵרֹמֵי שָׁמַיִם יִגְיָצוּ כְּכָבִים —
וְאֶחָד שָׁם כְּכֹב, לוֹ נֶפֶשׁ כְּלֶתֶה;
וּסְבִיבוֹ יִלְפְּתוּ וְטָשׁוּ הָעֵבִים,
עַד אֲרוֹי יִחְשִׁיבוּ וּפְרָשׁוּ עֵיפֶתֶה.

אָהֵה, כְּכֹב נִפְלָא! עֵרֵן לֹא רָאֶתֶה
אֶת־נִגְהוֹ עֵינֶיךָ תִּקְבַּל, הַמְּלֶאֶה כְּלֶרְעוֹת;
אֶךְ מוֹעֵד עוֹד יָבֵא: נֹס תָּנוּס עֵיפֶתֶה —
וְדַרְךְ וְנֶרַח בְּשָׁנִים הַבָּאוֹת.

הוֹי אֲחִים, בְּגִירְתְּמוֹתֶיהָ! בְּעֵתִיד עַת אֲזוֹרֹת
יִרְעֶה הַכְּכֹב וּלְבַבְכֶם יִתְעוֹרֵר —
הַגִּידוּ: בְּהִיּוֹת עוֹד אֶפְלַת הַדְּרוֹת,
אֶת־רַכְּבֹךְ וְהַ סִּיָּה אֶפֶךְ אֶהֱבֶה הַמְּשׁוֹרֵר.

מנחם מענדל הורוויץ.

הִיא וְאֲנִי

(ורוי.)

שְׂבִי־לְךָ כֵּה, יִלְדָתִי, מִלְּאָנִי הַקָּטָן!

יִמְנֵךְ תּוֹמַכַּת אֶת רֵאשֶׁךְ, שְׂמַאֲלֶךְ לִפְנֵי פִיךָ וּבִאֲצַבְעוֹתֶיךָ אֶת
מִתּוֹפֶפֶת עַל שִׁפְתֶיךָ הִרְעַנְנוֹת, — מֵה יִפֵּה וּמֵה תִּמְהַ אֶת, יִלְדָתִי! שְׂבִי לְךָ
כֵּה וְהִתְכַּוְּנִי בְּשִׁמִּים בְּעֵינֶיךָ הַצְּחוֹת וְהַמְּלֵאוֹת אֲמוּן, תָּם וְאִמּוֹנָה.

נְכוּה הַחֲלוּן; אֶת יוֹשֶׁבֶת סְמוּכָה לּוֹ — וְעֵינֶיךָ תּוֹכְלָנָה אִפּוּא
לְרֵאוֹת אֶת מַחְצִית הַשָּׁמַיִם וְלִסְפּוֹר אֶת הַכּוֹכָבִים אֶחָד אַחֵר, כִּהְרֵאוֹתֶם
כַּמְּפַחֲדִים וְעוֹרְגִים וּבִהְנִיחִים כַּנְּכַלְמִים מִתַּחַת לִמְכַסֵּה רִקִּיעַ הָאֶפֶר.

הַאֶפְלָה עוֹטָה אֶת הָאָרֶץ; בְּתִי הֵרָחוּב מִתְּלַכְדִּים יַחַד; הַמְּשַׁאֲבָה
אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַשּׁוֹקֵנְעֵלְמָה גַם הִיא בְּתוֹךְ הָעֶרְפֵּל, וּמִרְאִיָּה עֵתָה כִּכְתָם שְׁהוֹר
עַל נִיר אֶפֶר. בְּנֵי הָאָדָם אֶךְ הֵם — הוֹי, אֱלֹה הַכְּרִיּוֹת הַנִּפְתָּלוֹת וְהַעֲקֻשׁוֹת
הַגְּדוּעוֹת זֶה כְּבָר! — הֵם נְעִים וְגִידִים עוֹד בְּתוֹךְ הַחֲשֵׁבָה הַעֲבָתָה וְהַמְּחַרְיֵשָׁה...
מֵה אִפּוּא יֵשׁ לְרֵאוֹת פֶּה עַל פְּנֵי הָאָרֶץ הַעֲכוּרָה? —

אֶת מַחְצִית הַשָּׁמַיִם תַּחְוִינָה עֵינֶיךָ — הִבִּישִׁי אִפּוּא כֵּה, וְתִרְקַמְנָה
נֹא מִחֲשִׁבוֹתֶיךָ, מִחֲשִׁבוֹת הַיְלִדוֹת הַטְּהוֹרוֹת וְהַקְּלוֹת, תִּרְקַמְנָה נֹא אֶחָת
אֶחָת בְּאֵין מִפְּרִיעַ; הַנִּיחִי נֹא, הַנִּיחִי לְהֵן וְתוֹרּוּמָה כּוֹרֵם מִי הַפְּלֵג עַל
קִרְקַע חוֹל! וְאֲרוּרָה תְּהִי הָאֲבֵן, הַמוֹנַחַת עַל דֶּרֶכְךָ וּמִפְּרִיעָה אֶת תְּהַלּוֹכְתֵךְ
הַקְּדוּשָׁה וְהַשְּׁלוּהָ!

מִלְּאָנִי הַטּוֹב! הֵאֵם לֹא אֶת נִפְשִׁי אֲנִי מִקְלָל? הֵאֵם לֹא אֲנִי
אֲנִי הוּא הָאֲבֵן, הַמְּפִרְיעָה אֶת מִחֲשִׁבוֹתֶיךָ מוֹרֹם בְּשִׁלּוֹם־הָעוֹלָמִים, בְּעַד־ךָ
הַיְלִדוֹת, בְּעַד־ן הַשָּׁמַיִם?

אֲוִי לֹאִישׁ אֲשֶׁר יִמּוֹ עֵקְלוּהוּ, אֲוִי וְאֲבִי לֹאִישׁ כְּבָר עוֹן וְנִפְתָּל!
הֲלֹא כַּמְּנוּחָה אֲנִי יוֹשֵׁב עַל מְקוּמִי, וְאֶת רוּחִי בְּקִרְבִי אֶעֱצוֹר לְבִלְתִּי מִפְּרִיעִי
אוֹתְךָ בְּנִשְׁמִית־אִפִּי, — וּבְכָל זֹאת — הֵה, אֶל אֱלֹהִים כְּבִירִים! — מֵה רַב

הַנְּכַר הַנֶּצֶב לִפְנֵיךָ בּוֹה עוֹמֵד הַכֵּן זֶה שֶׁבַע עֶשְׂרֵה מֵאוֹת שָׁנָה. — אֲנִי
אִמְרָתִי לְהִתְחַרֹּת עִם בְּךָ־אָדָם, אֶךְ דַּבֵּר אֵין לִי וְלִרוּחִי. — אֲיִנְנִי רוּח,
כִּי אִם אָדָם כְּמוֹךָ: הַגּוֹף הַזֶּה חֵי כְּנוֹפֶךְ. רַק מִדִּי נוֹדִי מֵאֵה שָׁנָה תִּתְקַפְּנִי
מִחֲלָה עֲצוּמָה וְקִדְחַת לִוְהִטַּת תִּבְעֵר בְּעֲצָמוֹתַי, וְאִזּוּ יִתְחַדֵּשׁ נוֹי וְיִשׁוּב
לְעוֹלָמוֹי וְלִתְאֲרוֹ שֶׁהִיָּה לוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְמֹתִי יָדַי עַל נוֹאֲלִי! — יִתְנַנֵּי לִלְכַת
הַבֵּיתָה, אִמְרָה אוֹלְרִיקָא בַּחֲגֵרָה שְׂאֵרִית כַּחַה לְקוּם מֵעַל הָאָרֶץ. — לִלְכַת
הַבֵּיתָה? הָאִמְנֵם תִּרְמִי כִי אֶתְנַנֶּךָ? עֵלֶיךָ לְחַלֵּק אֶתִּי אֶת כִּדְיוֹתֵי הַשּׁוּמְמָה
בִּימֵי נְדוּדִי. הַתִּרְמִי כִי אֲנִכִּי לֹא אֶתְנוֹרֵד כְּמוֹךְ וּפְחַדְתִּי מֵהִיּוֹת נִלְמוּד?
כּוֹאִי! — וְאוֹלְרִיקָא הַשְּׁמִיעָה עוֹד זַעֲקָה אֶחָת וְתַחֵשׁ כִּי עוֹד מַעֲט
וְתַתְּעַלֶּךָ.

בְּמִצּוֹקָתָה זֹאת בֹּא לְעוֹרְתָה הַשֶּׁטֶן, זֶה הַצֵּל הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר רֵאֲתָה
אוֹלְרִיקָא, וְיֹאמֵר לֶה כִּי נִכּוֹן הוּא לִנְאֵל אוֹתָה מִיד מְנַהֲנָה הַקּוֹדֵר, אִם
תִּסְנִיר לוֹ אֶת נִשְׁמַתָּה. בְּרֵאוֹת הָאִשָּׁה הָאוֹמְלָלָה כִּי אֵין עֲצָה, וְתֵאוֹת נִם
לְדַבֵּר הַגּוֹרָא הַזֶּה, וְהַשֶּׁטֶן צוּה עַל הַיְהוּדִי הַנִּצְחִי לְהִרְפּוֹת מִמֶּנָּה. "הַנְּנִי
סֵר לִמְשַׁמְעֶתְךָ, אֲרוּר! עֵנָה אַחֲשׁוּרֵשׁ, אֶךְ אֶת, אִשָּׁה, טֵרֵם נִפְדִּית, נִם אִם
הִרְפִּיתִי אֲנִכִּי מִמֶּךָ". וּבְדַבְּרוֹ הַגִּיף אֶת יָדוֹ כְּמֵאֵם מוֹל פֶּאֶת הַשָּׁמַיִם וְיוֹרָה
עַל עֵנָן כְּבָד אֲשֶׁר נִרְאָה בְּמִרְחָק. אַחֵר פָּנָה וְיִלֵּךְ בַּחֲפוּזֵן דֶּרֶךְ הָעֵרֶבָה
הַלוֹטָה כַּחֲשַׁכַּת לִילָה, וְהַעֲנָן הַכְּבֵד אֲשֶׁר הִרְאָה עֲלָיו הַיְהוּדִי הַנִּצְחִי
בְּמִרְחָק, הַקְּרִיב לְכוּא הַלֵּךְ וְקִרְבֵי מִרְנַע לְרַנַּע. אוֹ רֵאֲתָה אוֹלְרִיקָא דְּמוֹת
פְּרִישִׁים, סוּסִים וּמוֹזִיקִים, אֲשֶׁר הִתְהוֹלְלוּ וְהִשְׁתּוֹכְנוּ מִשׁוֹבָה נִצְחַת וְיִטּוּשׁוּ
חֵישׁ קָל לְעֵבֵר פְּנִיָה. וְהַרוּחַ הִבִּיא אֶל אוֹנִיָּה קוֹל צְחָחוֹת וְקִרְיָאוֹת, צֵהֲלוֹת
הַסּוּסִים וְרַעֲשׂ הַשּׁוּטִים, נִכַּחַת הַכְּלָבִים וְיִלְלַת הַחַיּוֹת הַמּוֹרְדִּפוֹת — כִּי
הִנֵּה זֶה בֹּא יְהִיִּד הַפְּרֵא' אֲשֶׁר רַכְּבַּ בְּרֵאשׁ־הַצְּבָא הַפְּרֵא' וְיּוֹבֵא לְקַחְתָּה
לְנוֹד עִמּוֹ שָׁנָה אֶחָת, כְּדַבֵּר אֲשֶׁר אִמְרָה. אוֹ הוֹשִׁיב לְאֵת הָאִשָּׁה הַמִּתְפַּלְצַת
עַל אַחַד מִסּוּסָיו וְיִטֵּשׂ עִמָּה בְּלוּיַת חִילוֹ הַמִּתְהוֹלֵל. וְהִמְרֵאוֹת אֲשֶׁר הִרְאָה
הַיְחִיד הַפְּרֵא' לְאוֹלְרִיקָה בְּעִבְרָם דֶּרֶךְ הַכְּפָרִים וְחֲצֵרוֹת הָאֲצִילִים הִיוּ מִלְּאִים
שׁוֹד וְזוּעָה. כֹּל פְּשַׁעֵי בְּנֵי הָאָדָם וְנִנְעֵיהֶם הָאִיּוֹמִים נִנְלוּ פְּתֵאוֹם לְנִנְד
עֵינָה בְּעֵצֶם מְעֵרוּמִיָּהֶם, וְנִסְפּוּ גַם אֱלֹה עַל הַמַּסַּע הַשּׁוֹטֵף וְהַנּוֹרָא הַהַכְּשִׁיל
אֶת כַּחַה וְלִרְכָּא אֶת רוּחָה. בְּצִד לֶה קִרְאָה שְׁנִית אֶל מוֹשִׁיעָה הַשֶּׁטֶן,
וְהוּא לֹא אֶחָר לְכוּא וּלְפִדּוֹת אוֹתָה מִיד הַיְחִיד. וְאוֹלֵם עוֹד טֵרֵם נוֹשַׁעָה
תְּשׁוּעָה שְׁלֵמָה, כִּי הִנֵּה זֶה בֹּא יְהוֹלְנֵדִי הַמִּתְעוֹפֶף" לְקַחְתָּה לְשׁוֹט עִמּוֹ
בְּאִנְיָתוֹ. אוֹ דִרְשׁ הַשֶּׁטֶן מִמֶּנָּה, כִּי הִלֵּף פְּדוּתוֹ אוֹתָה מִיד הַיְחִיד וּמִיד
הַהוֹלְנֵדִי גַם תִּסְנִיר לוֹ אֶת נִשְׁמַת הַיְלִד אֲשֶׁר לֶה. מֵה — אֶת נִשְׁמַת בְּנֵי?!
צַעֲקָה אוֹלְרִיקָא בְּפִלְצוֹת וְתִתְנוֹרֵד, אֶת בְּנֵי, אֶת בְּנֵי אֶתָה חֲפִיךָ, שֶׁטֶן?!
לֹא, לֹא, הִיָּה לֹא תְּהִיָּה! קִרְעוּ אֶת כְּשֵׁרֵי לְנוֹרִים, קְפּוּ עֲנִוִי עַל עֲנִוִי עַל
כֹּל עוֹרֵק מְנוּיָתִי, הַשִּׁילוּנִי לְתוֹךְ יָם בְּלֵהוֹת וְזוּעוֹת — אֶךְ נִפְשׁ בְּנֵי לֹא
תִּנְתֵן לָךְ! סוּר מֵעֲלִי, אֲרוּר. אֵין לִי דַבֵּר עִמְךָ! — יְקַחְנָה! קִרְא הַשֶּׁטֶן
אֶל הַהוֹלְנֵדִי הַמִּתְעוֹפֶף, קַחְנָה עַל סְפִינְתְךָ הַנוֹשָׁנָה וְעַבּוֹר אֶתָה בְּמִצּוֹלוֹת
יִמְךָ. כְּלַכְּהָ נִשְׁאֵר עוֹד שְׂרִיד מְאוּמֵץ רוּחַ, וְהִיא מִתְאֵוָה לְנִסְיוֹן־שְׁלִישִׁי. — יְהַקֵּץ
לְנִסְיוֹן! — עֵנָה פֶּאֵן דְּעַר דְּעַקְעָן וְיִנְעוּ לְאִשׁוֹ כְּמוֹ רֵאשִׁוִי. הִיא עֵמְדָה בְּנִסְיוֹן,
אֶפֶךְ הִרְאָתָה כִּי כַּחַה אֲמוּיָץ מִכַּח נְכַר. נְכַר אֲשֶׁר הַסְּנִיר לָךְ אֶת נִשְׁמַחָה לֹא
הִיָּה הוֹמֵל עַל נִשְׁמַת בְּנֵי בְּצֵרָה וּמִצּוֹקָה כּוֹזָא. וְאוֹלֵם הָאִשָּׁה הַזֹּאת הִיָּתָה
חֻזְקָה מְכַל נְכַר, מְמַנִּי וּמְמַךְ גַּם יַחַד. שׁוּב חֲשׁוּב הַבֵּיתָה. צוּה לֹאֲחַד
מִרוּחֹתֶיךָ הַמְּשַׁרְתִּים אֶת פְּנִיךָ. וְהִבִּיא אוֹתָה בְּשִׁלּוֹם אֶל בֵּיתָה. — כְּאֲשֶׁר
הַקִּיצָה אוֹלְרִיקָה בְּיוֹם הַמַּחְרַת מִשְׁנַתָּה, רֵאֲתָה וְהִנֵּה הַיְלִד אֲשֶׁר לֶה יֵשֵׁן
בְּמִנּוּחָה בְּעִרְסִיתוֹ וְגַם שְׁלֵשׁ טַבְּעוֹתֶיהָ לֹא נִפְקְדוּ מִמֶּנָּה. וְרַק כְּאֲשֶׁר הִבִּישָׁה
אֶל תוֹךְ הַמְּרֵאָה רֵאֲתָה לְחֻרְדָּתָה, כִּי פְּנִיָה בְּלוֹ וְשַׁעֲרוֹתֶיהָ הַשְּׁחוֹרוֹת
כְּעוֹרֵב הַפְּכוּ שִׁיבָה. — עַל דַּבֵּר תְּעוֹדְתֶם וּמְנַמְתֶּם שֶׁל שְׁלֹשַׁת הַגּוֹדְרִים
לֹא הוֹדִיעַ לָנוּ שִׁיקִינֵנּוּ דַבֵּר, כִּי לֹא הִיָּה זֶה מְעִינֵנוּ. בְּסִפּוּרוֹ זֶה חֲפִיךָ רַק

אֶהָא! זכר זכרת את גורל זקנתך בשנה שעברה! זכרת, כי
הלבישוה אז תכריכים לבנים ויוציאוה ויובילוה אל בית-הקברות, להטמין
אותה בתוך האדמה! ואז היה גשם גדול על פני הארץ!
המות הוא אשר עבר דרך מחשבותיך; הוא הוא אשר קשקש
בכנפיו השחורות במוחך הרענן!

הוי, ארור יהי נא המות! —

* * *

הנה אנחנו יושבים בחשך, את מצפינה את ראשך בין ורעותיך,
הנשענות על מזוזה החלון — ואוני הקשיבו את אנחתך, את אנחת לבך,
ילדה טובה.

נשי נא הנה, מלאכי, אלי נשי! מדוע זה תמאני להביט אל עיני?
נשי הנה, הבי ונשחק — — הכי נא בידך הקטנה על ידי!...
אחת, שתיים, שלש...

הנה נשאת את עיניך; מכטינו נפנשו — ואת הוצאת בחפזך את
ידך מתוך ידי — ותברחי, ואנכי נשארתי פה בדר! הנה צלך עומד פה
לפני ואני מדבר עמו!

אוי ואבוי לך — אומר הצל — אוי לך איש מלאימים, כבד-עון!
איככה זה תסבולנה אותך הילדות, איככה זה תוכלנה עיני ילדים להביט
אל פניך, אל הפנים, אשר החיים העבירו עליהם המענית ובקוצים הרשו
עליהם וישאירו אחריהם חריצים, חריצי פנים נובלים?

חוסי, בואי אלי, ילדה! הנה גליון ניר מלאתי בהגיגי בך; הא
לך וקחיהו, מלאכי, גלי את הגליון ועשיהו שפופרת וקראי בו בשמחה
ובחדות הנוער בקול גדול: "יקוריקו!", "יקוריקו!", או אדע כי לא אָבד
הגליון הזה מבלי תועלת.

כי הנה מלא ימים, נפתל ועקש אנכי, ורק עול ופתלתל מלאים
קברי! —

ה. נ. נאמבערנ.

בשורת ספר.

רק לעתים רחוקות מאד יבוא בספרותנו זכר הספרים בלשונות
אחרות, אשר אם גם רחוקים הם מנבול ישראל, הנה הם פרי רוח
הכמיו ובגנויו, ועל כן גם עדיה לשים להם לב ולתת מקום לשמם
ולזכרם גם בתוכה. ודבר כזה אנכי אומר לעשות עתה, בקראי פה
בשם אחר הספרים האלה, פועל ידי אחר מאנשי המעלה, והוא נברל
ביפיו ושיבו וחק ערכו.

שם הספר הוא:

Catalogue des livres Parémiologiques, comparanto la
bibliotheque de Ignace Bernstein, Varsovie 1900.

(רשימת ספרי הפתגמים אשר כבית-עקד הספרים של איגנאץ בערנשטיין).

אמנם לא זר המהבר הנכבד הזה לנו, כי נודע לנו זה כבר על
ידי משליו ופתגמיו המהללים אשר הוציא בשפת יהודית-אשכנזית⁽¹⁾,
ואולם עוד הגדיל פעלו שבעתים בספרו החדש עתה, אשר בו
חשף מצפונות ושמונות רבות, בהעבירו לפנינו בתוכו המון ספרים רבים.

(1) יודישע שפריכווערטער פֿון י"ב, ווארשוי 1888, אשר דאו אור גם
לפני כן בהמאסף "הויזפריינד" של מ' ספעקטאָר.

השקר אשר בזה! כמה עקמומיות, כמה התחכמות יש בהרגשה האחת
הזאת, המצויה עלי לעצור את רוחי, לשבת במנוחה לבלתי הפריע אותך!
הלא הפיץ אחפיץ לשבת במנוחה ולהתבונן אליך, ובכל זאת — באחת
מפנות לבי לעני ילענו לי ולמנוחת שבת, וקול גדול יקרא לי: "רומָנטיק!";
בפנה השניה בלבי נער יערו בי בקול מוכיח וקורא למוסר: "ישקרן!
שקר אתה עושה בנפשך! את לבך תוליך שולל, להוש ולהרגיש את
אשר מעולם לא חשת ולא הרגשת ואת אשר לעולם לא תחוש ולא
תרגישה!" ובפנה השלישית — שם הספד יספד בי ולכל אשר בי: על
מנוחת שבת, על לעני ועל תוכחתי לנפשי גם יחד, ואולי גם על כל
חיי... ובחללו של-כל לבי שוררת איוו ערבוביה משונה של-לענ ותוכחה
ובכית-מוררים כאחד, וכל אלה יעלו בלולים והיו לדיס-הרמוניה שורטת
אחת — ליללת חתולים בלילות, בנהום הרוח ובטפטף הגשם על הגנות! —

ישב הלא אשב במנוחה — אולם הלא יפריע אותך שבתו בבית
הזה, בחדר אהר אתך? האם לא תסורנה מחשבותיך ממסלתן הישרה,
עת תפגשנה את תמונתי על דרכן? הלא תרגישי את מבטי הערום, את
מבטי החוקר, התועה על פניך?...

הנה הניעות את ידך בחזקה ותחלק בה את שערותיך מעל
מצחך; האיץ זה נערת לבך, זה היכל-השלוש, ננדי, התנודות ילדותך
אל איש בא בימים, העוכר והמחלל את טהרה של — זרמת מחשבותיך? —

אך הלילה הנה בא! השמים הולכים וכהים, הככבים הולכים
ובהירים. הנה יצאה גם הלבנה מאחרי גג הבית אשר ממולנו, ותפור
ותשלח על-יכל את אור הכסף, ואת, ילדתי, מלאכי הטוב, תביטי בכל
המחזה הזה והפקיד תפקידי את נשמתך ביד השמים הגדולים והרחבים
והכמוסים, והמחשכות תולדנה כמוחך אחת אחת, ואחת אחרי אחת
תתעופפנה ממך בכרכת-שלוש נעימה, כיונים צחורות המתעופפות
מארכתן.

השבי נא, חשבי, ילדתי:

... בשבוע שעבר מלאו לך שלש עשרה שנה. — כמה ימי שני
חיי חיה רעותך, אשר ארשה לפני ימים ותהי ל-כלה? — חמש עשרה
שנה. — חתן יפה יש לה: לחיים אדמות, פאות שחורות ומסלסלות,
מעילו שחור, על ראשו כובע סמיט, והוא נכלם ומביט ארצה...

חתן יפה יהיה לי. — טוב מאד להיות כלה, — "מו"ט" "מו"ט"
אומרים לי, — ואני כאלו נכלמת, ואולם אינני נכלמת כל-עקר, אני
חכמה, מה חכמה אני! — את מקלעת קוצותי מאחורי אקלע לי, את
השערות מן המצח אפשיל כלן, למען יראה מצחי כלו; ומנבעת אלבש,
ואנכי הולכת לי לשות, כאלו דבר לא היה... "מו"ט", אומרת לי אמי
בבואי הביתה, ואני — לא דבר: כאלו נכלמתי... אחרי כן מזמינים את
החתן לבוא להתארח, ואני אינני חפצה להביט אל עיניו! בכונה אני
עושה את הדבר הזה! בשום אופן אינני חפצה. אינני חפצה אף להביט,
ואני נסה אל החרר השני — בכונה אני עושה את הדבר הזה —

... "אחרי כן — חתונה. מרקדים, ואני יושבת על מקומי ולבושה
שמלת משי צחורה — — —

... יאחרי כן אני שוכבת במטה: חיה אנכי; חמותי נכנסת, מברכת
אותי במו"ט — אני אינני עונה דבר — רפת כח אנכי.

... "אחרי כן אני מכנסת בנים לחופה, ואני חִמֹּת... זקנה —

ילדתי, ילדתי היקרה! מדוע קמת פתאם לפתע ממקומך? מדוע
זה אני רואה על פניך את התוגה הלוחצת את לבך?!

גם יהודית-אשכנזית, יחד עם כל אלה אשר בשאר השפות, אשר אהדים גם בתוכם לא חזון נפרץ הם ולא ביד איש להשיגם אף הם. ומי יתן והיה עם לב המחבר הנכבד, להביא לנו ברכה גם תוצאות מהם ולהאיר עליהם אור הערותיו, כיד הבקרת הטובה עליו, ותורנו נפש רבים, נפש כל משכילי-עמו, חובבי הספרות הזאת גם הם ויודעי ערכה באמת.

אפס רק קצה תהלת הספר היקר הזה הגרתי, ומשפטי עליו רחוק רחוק מערכו באמת, כי רק אשר יראהו בעיניו, הוא אשר יוכל לדעת כל זאת נאמנה. אך כל חפצי הפעם הן רק להזכיר שמו גם בספרתנו ולהעיר ולעורר לב לו, גם את לב הקוראים עברית, וידעו גם הם כי יש ספר כזה בקרבנו, אשר כל הוד חופף עליו. קיעו, י"ט אדר תרס"א. א. שולמאן.

פִּילִיטוֹן.

ארוכות וקצרות.

(מן הַרְשִׁימוֹת שֶׁבְּסִפְרֵי-כְרוֹנוֹתֵינוּ.)

VI.

למה אתם חוצים אותנו? — חכמה זו של שלמה המלך בשעתו, הכלולה בכלת „גזורו“, אינה כלל חכמה בימינו, ומה גם כי הלז לא עשה אלא כדי לבסות, ואהם באים ואומרים לעשות באמת ובפועל.

כפי הנראה, גורלנו הוא זה מאז: דור דור ושתי מליו—חסידים ומתנגדים, משכילים וצבועים, לאומיים ומתבוללים, שאינם אירופאיים ואירופאיים וכדומה. בתחלה בוראים את המלים השתים, ואחרי כן יש שמתוך המלים תצאנה גם מפלגות ויש שהמלים תהיינה עקרות ולא תצאנה מתוכן ולא כלום. מלים, מלים' מלים—זה הוא העיקר. לפני שנים אחדות שעשעו סופרינו בצעצועי „לאומיים וכתבוללים“; מכיון שהצעצועים האלה לא משכו עוד את הלבבות באו והביאו תחתיהם את האירופאיים ואת מי שאינם אירופאיים. אני, למשל, הייתי באיזה זמן מן הזמנים „אירופאי“, ועלי היה לקבל אבני קלע ובליוסטראות מיד אלו שהיו „מחויין לאירופא“, עתה, אין זאת כי חלדו גם השמות האלה למשוך את הלבבות, ובכן יצאו ובדקו בספרי המלים ומצאו שתי מלים חדשות: זקנים וצעירים.

הם (בני עשרים וחמש ועד שלשים וחמש) הצעירים, ואנחנו (בני עשרים וחמש ועד שלשים וחמש) הזקנים.

ונערינו — הלא אתם יודעים — אין הם חסרים דבר אלא שתבואו ותשמיעו מלה, ואת מוחם הממושמש למדי תמששו עד נמירא. אל יסרכם אלהים אשר בתוך לבכם פנימה על המעשה אשר עשיתם! לא בנוגע לעצמכם—רק בנוגע לאלה הצאן, לנערינו וספרנינו.

בחחלה אין דבר זה יוצא כלל מדי פשוט. הממציא הראשון, על זה אני מודה לכם, בודאי בא לספן במטבא זה איזה מושג שרן עליו; אחרי כן בא השני, אחרי כן השלישי — וגם באלה אין עוד כל רע; ואולם באחרונה הנה זה באים הנערים — והצרה מהחילה, המלה תהיה לקול ענות מלחמה. נער בן ט"ו היושב באיזה כפר וכותב עוד את מכתביו הגלויים על גבי שורות משורטטות בעט עופרת, שולח אלי „חידה לפורים“ וכותב: הנני „צעיר“ וכו' בכמותא שיודפס וכו' מן הנימוס הוא שאהיה נדפס וכו' ברגשי כבוד הוא שידפס וכו' רק הזקנים דוחקים את רגלי הצעירים וכו'. — בראשונה לא היתה המלה אלא מלה יפה, ואולם עתה התיצבו וראו: הנה היא הולכת, הנה היא באה, זאת המפלגה החדשה, ולא יארכו הימים עוד והיו לנו מתנות חדשות, מזה אחת

פתנמי עמים שונים ללשוונתם, וגם תכ; את רוחם, בהודיעו לנו גם תכנם ותכונתם.

אמנם רק האהבה העזה להספרות הזאת ותאות נפש לה באמת, יכלו לתת עז וכח למפעל כזה ולחזק ידי פועלו אשר לא תרפינה, להתגבר על כל מעצור ולבלי לשוב אחור עד אם בצע מעשהו²). ולב מי ממשכילי עמו לא ירחש תודה לו על פעלו ועמלו! כי מה ייקר לעם מפתנמיו, חכמתו ובינתו באמת, פרי נסיונותיו ופלוסופיה תההיים אשר לו, אשר לא יערכום דברי ספר רבים; „חכמות בחויץ תרונה“³) — הלא כן יקרא להם בצדק אחד הסופרים. כי על כן היו לחמדה ולסגולה בכל עת, ורבים מאנשי שם התאמצו עוד מראש לאספם יחד ולשימם למשמרת, ועד היום מתנוססים הם לעינינו כאבני חפץ, כקובץ פתנמי החינים וההודים או גם משלינו אנהנו עוד מתקופתנו העתיקה⁴), יחד עם קבצי היונים והרומאים ועוד עמים שונים וזולתם בפתנמיהם, אשר מקדם גם קדמתם. עד כי כמעט נוכל להרוץ משפט, כי כימי האדם על הארץ מאז נפקחו עיניו לראות אור ולהבין דעת, כן גם ימי המשל או הפתגם וכי בכל הארץ ממשלתם.

מה רבה וגדולה העבודה אשר עמם המחבר עליו בספרו הזה — דבר זה הלא נוכל לראות ממספר הספרים לבד אשר יבוא זכרם בתוכו, כי מספרם יעלה לארבעת אלפים שש מאות ששים ואחד! וכלם יחד יתנוססו לעינינו כהדרם ותפארתם, בצבעי רקמת אותיותיהם ושלל ציורי שעריהם כאשר הם במקורם ללשוונתם, כתכונתם ומראיהם, המרהיבים עין ומשמחים לב. ואף כי לא כלם יחד הם רק ספרי פתנמים לבד, כי רבים הם האוצרים גם דברים שונים וזולתם, אך גם הם הלא קרובים כרוחם ותכונתם וחפץ אחד לכלם. אף רבים מהם אשר יקר ערכם מאד, כי לא על נקלה ימצאו, ואחרים מהם יפקד מקומם גם בכתי עקד הספרים הגדולים, ואת כל אלה יחד אסף וקבץ המחבר הנכבד הזה כידיו, ועינו לא חסה על כסף וזהב ולא חשך גם מעמל נפשו ובכל כחו התאמץ להשיגם, למען ענדם עשרות לספרו ולשימו למחמד עין כל.

גם מספר הספרים בתוכו, הנוגעים רק לנו לבד, לא מעט הוא, כי גם מספרם יעלה למאה ושבעים ספרים שונים, הכתובים עברית

² לפי אשר יודיענו המחבר בהקדמתו, ארכו ימי הדפסת הספר שלש שנים רצופות.

³ „Die Weisheit auf der Gasse“ בשם כזה יקרא Sailer את מאמרו על הפתגמים, מינען 1810.

⁴ משלי וק הלת, והנה פה מקום לי להעיר על ענין אחד, אשר אמנם לא מעט הוא ערכו, והוא, על החלטת אחדים מהחוקרים, כי השפה המדוברת בפי עמנו בתקופת כה"ק היתה אחרת ומשונה הרבה מהשפה הספרותית, כי בעיני לא כן הוא באמת, וכאשר אמנם תוכיח לנו שפת המשלים האלה, אשר לפי תכונתם ותכנם הן נכתבו רק בעדי העם ולתועלתו, ואיך יוכל היות כי נכתבו בשפה כזו אשר שגבה טמנו ואשר כבד עליו להבין אותה! אמנם יש משלים ופתגמים, הכתובים ואמת בשפה כזאת, כאלה שבמס' אבות (כי שפת המשנה, כנודע, היתה רק שפת המלומדים לבד), אך גם תכנם הלא הוא רק למלומדים לבד, וזה האות, כי הפתגמים האחרים ההמוניים שבתוכם, הם בהשפה המדוברת, בארמית, וע' ע"ז גם דברי ה'הל'ל בהמ'לין בשנה שעברה בבקרת מאמרי „אותיות פורות“ אשר נדפס בכאסף „הגרן“ של ה'הארץ'דעצקי בהזכיר ואת גם מדברי שבנא ואליקים אל רבשקה (מלכים ב' י"ח, כ"ו), מדי דברי בבקרת ההכס הנ"ל, אעיר עוד גם על זאת, כי בכח"כ שגה בהבנת דברי ביחשו לי דבר אשר לא עלה על לבי מעולם, כי מעולם לא הסכמתי להחליט המתנגדים להרעה הזאת.

בווארשוי במוצאי פורים בשנה הוואת נעשה משתה בשם „נשף פורים לסופרי ישראל“. האולם אשר בו חגגו את החג הוא אהר האולמים היותר גדולים אשר בעיר. אלף ושש מאות איש נאספו יחד. סופרי ישראל הבאים נתקשמו איש איש בקורד'ה ובתוכה עט. אנשים בעלי מסכות עברו בסך לעיני הרואים, ופניהם פני נפשות ידועות מדברי הימים לישראל, שירים הושרו. בעלי הלשון נשאו מדברותיהם ובעלי רגלים — רגליהם, ויהיו קולות ומחולות לרוב. את ה"מאזור הלבן" חוללו לפנות בקר כרין, ואלה אשר זה מנהגם מאז להמית את עצמם על קידוש השם, המיתו את עצמם גם הפעם עד השעה השמינית בבקר. לכאורה, הוואה משתה כזה עליו לברך: ברוך שהחינו והגיענו לזמן הזה! ברוך שבאנו לידי כך, אשר סופרים בישראל עלו עד למדרגה זו, לעשות משתה ולאסוף סביבם אלף ושש מאות איש! ובכל אופן עלינו להודות למי שהיתה לו אותה המחשבה תחלה לעשות כדבר הזה והיה המתחיל במצוה והכין את כל זאת! ותקן את כל זאת וסדר את כל זאת, בכדי לתת כבוד לאותו השם: סופרי ישראל.

כי למה זה נשלה את נפשנו? הן לא רחוקים עוד כלל הימים, שסופרי ישראל היו מין מלמדים נבזים והיו מחזורים על הפתחים והיו מקבלים נדבות בין הרלת והמוזוה והיו גם כן מושלכים לפעמים החוצה ביד נריבה של איזה נדיב — ועתה הנה באו אנשים ואמרו לתקן ולהכין ולסדר דבר, אשר סוף סוף יכריח רבים מן חעם להביט באיזה רגש כבוד אל הנדכאים והנבזים ההם. לכאורה אנשים כאלה שעמלו בדבר, ראויים לתהלה ותודה.
אבל לא: אנשים כאלה שעמלו בדבר. בכדי לברוא כבוד לסופרים מישראל, אנשים כאלה ראויים לסקל אותם באבנים ולירוק בפניהם — זו היא דעתם של אחרים מסופרי ישראל עצמם באותה העיר. ואולם מדוע?
מדוע? — דבר זה אינו שאלה כלל. הלא פשוט הוא: למה עמדת אתה בראש ולמה לא אני? למה באה מחשבה זו אל לבך ולמה לא אל לבי? למה עשית כך וכך ולא כך וכך? כי שפך לאפמורפוס לי, ולמה לא הושמתי אני לאפמורפוס לך? למה אתה מוזג כוס זהב לי, ולמה אינלי לשפוך את הכוס בפניך? כמה טרחנין וסרבנין סופרי ישראל אלה!

וזוה אחת. הוי, כמה אני מתירא ממפלגה או מכחנה חדשה! יודע אני מה עשו המפלגות ומה עשו המכנות לעמי...
ועל מה אנחנו מדיינים אלו עם אלו? — כמילא, בנוגע למספר השנים הלא אתם בעצמכם בודאי לא תאבו ולא תאמרו כי על הסופר להביא דוקא את תעודת-לידתו, ולא עוד אלא שירא אני כי בבואנו באמת לידי כך לברוק את תעודות הלידה, נמצא פעמים הרבה שפלוני או פלוני "הצעיר" כביר לימים הרבה מפלוני או פלוני "הזקן". ובכן: רק בנוגע לרות, אתם אומרים? — אבל הלא זה אשר אומר גם אני! למה לנו "זקנים וצעירים"? למה לא נאמר: אנשים שאין להם כשרון ואנשים שיש להם כשרון?

ולא עוד אלא שהמלים ההן, זקנים וצעירים, מלבתחלה אינן מוצאות חן בעיני, מפני שהן מלים שאולות מגוים זרים ומתוך מעמדות זרים ואינן הולמות אותנו ואת מעמדותינו אנחנו, ולכן אני רואה אותן אצלנו בתור מושגים שאינם טבעיים כלל, ומה שאינו טבעי, מויק ומביא לידי עוות הגוף או עוות הנפש. האשכנזים, למשל, יש להם "דיע אלטען" ויש להם "דיע יונגען", ולא עוד אלא שבתקופה האחרונה ראו את עצמם מוכרחים לברוא תחת "יונג-דייטשלאנד" עוד מושג יותר חדש, ואחד ממציאי השמות הצליח מאד וימציא את המלה "גרייטשלאנד", אבל האשכנזים הללו עם "אלטיהם" ו"יונגיהם", הלא יש להם לכל הפחות ששים רבוא סופרים, וגם מושגים כאותם הנזכרים אפשר שהם טבעיים אצלם. בכל אופן אפשר הוא להם, מאחרי שהמתנה גדול כל כך, לחלק ולפלג ולחצות. אבל אנחנו — אנחנו — הוי אלהי החנינה והסליחות! — אנחנו במלוא כף הסופרים אשר לנו, במנין או בשני מנינים של בעלי העט אשר בתוכנו — האם לא תחזקו בעצמכם? הנה אתם אומרים: לא מנין ולא שני מנינים לנו, כי אם יותר. טוב, ובכן: שלשים, ובכן: ארבעים, ובכן: חמשים! העוד יותר? טוב, קחו לכם מאה — אבל בעלי כשרון, כמה יש בתוכם בעלי כשרון? ועוד אותם אתם אומרים לחלק ולפלג ולחצות?

אתם הנכם הצעירים ואני זקן: כמובן, לא לפי שנותי, כי אם לפי לפי איזה דבר שאני בעצמי לא ארע מה הוא. אבל במה? אשרי צעירתכם שלא בישה את זקנותי! הנה אתם חפצים לעורר את הרגש שבלב—ואני מה אחפוץ? מה עשיתי אני למיום החלוחי לכתוב ועד היום הזה? אתם חפצים לחגך את העם למען אשר ירגיש ויבין את הנאה ואת הטוב — ואני מה אחפוץ? באיזה מקצוע עבדתי אני מאז ועד עתה? אתם חפצים שהלב הנדהם והרגש המטומטם יתעוררו ויודעונו סוף סוף והיו מובשרים ומסוגלים גם לעדן ורוך — ואני מה אחפוץ? כשביל מה נלחמתי אני בקרב שנים הרבה? אתם דורשים לטעם ולחן ולמלאכת מחשבת ולאומנות וליופי — ואני? האם לא דברתי ככל זאת השכם ורבר, השכם ודבר, בשעה שהאחרים עוד נדרמו וקוליה היה קול היחיד, ואם לא אדבר ככל זאת עד היום הזה? ובמה אנחנו נבדלים איש מאחיו? במה? — במה?

או אולי אתם אומרים כי מתלוצץ אני לפעמים באחד או בשני מקרבכם, או כי נוהן אני יד למתלוצצים — ובשביל זה, הושכים אתם, אי אפשר לנו שתשא ספרותנו אותנו יחד ועלינו לפנות אלה לזויות זו ואלה לזויות זו ועלינו לזקן ולצעיר? — אבל מי ישים לב לדברים קלים כאלה! הן כזאת וכזאת תאכל חרב! רואה אדם איזה מעשה תעתועים אצל זה או זה, והוא מתלוצץ מעט! הלא גם לו הייתי יושב עמכם במחיצתכם על כוס שכר הייתי מתלוצץ לרגעים על הוללות זו או על הוללות זו, ובשביל כך — בטוח אני — לא הייתם מתרעמים עלי כלל! אין מקשין על ההלצה ואין מוציאין ממנה היקשים לענין דינא!

למה לנו "זקנים וצעירים"? השליכו מפניכם את המלים הריקות האלה, ואתם יותר טוב תעשו לו תשימו לב להבדיל בין מי שהוא ובין מי שאינו בעל כשרון. — כשרון לך? הבה לי את ירך, יקורי, ואני את טעפך אברך. אין לך כשרון? לך שלום, לך לעזאזל, לך לכל אשר תחפוץ ואותי הניחה — אבל איזה זקנינו? איזה צעירינו?

למה נתקומט, אחי? למה לא נעבוד את עבודתנו הגדולה והכבדה, עבודתנו הקרושה והטהורה, שכם אחד? למה זה לנו "מלחמת אורחים" בשערינו ובחומותינו?

רעיון אחד לנו, אידיאל אחד יחינו — למה נבגוד איש באחיו?

עם איז הערוים פון דרוק און צושיקט צו די אבאנענטען

"דער יוד" Nr. II אינהארט:

- א) די אסיפה אין אדעס.
- ב) איבער דאס נאלדענע נהעמא. III. פאביוס שאך.
- ג) פאליטישע איבערויכט. י. ל.
- ד) יודישע שטעדט און שטעדטליך. אמת.
- ה) פורים אבענד פון יודישע ליטעראמען. א בעקאנטער.
- ו) די יודישע וועלט.
- ז) אלגעמיינע וועלט-נייעס.
- ח) וואו שטעלען די וואלקען די חמארנע זיך אב? נעדיכט. יוסף יפה.
- ט) בילדער פון לעבען, עזריאל'ק סופר. ישעיהו לערנער.
- י) איבער די קערפערליכע ערציעהונג. ד"ר מ. יעוונין.
- יא) א קליינע בעמערקונג. א מענש אהן פינטעליך.
- יב) וועגען דער קאלאניאלבאנק. מ. פעלושטיין.
- יג) ראבטשיק. פעלעטאן. שלום עליכם.

אבאנעמנט פרייז: אין עסטערייך-אונגארן; יעהרליך 12 קראָנען, האלב- יעהרליך 6 קראָנען, פֿיערשעליעהרליך 3 קראָנען. אין רוסלאַנד; גאנצעיהרליך 5 רובל, האלבעיהרליך 3 רובל, פֿיערשעליעהרליך 1.50. אין דייטשלאַנד; יעהרליך 10 מאַרק, אַרץ ישראל: 12 פֿרַנק, אנדערע לענדער 15 פֿרַנק, אמעריקא און ענגלאנד 10 שילינג.

הנחה לחותמי "השלח" ו"הדור"

החותמים על מכה"ע. השלח ו"הדור" ביחד או על אחד מהם יוכלו להשיג ספרי הוצאת אחיאסף הרשומים מטה, כלם או חלק מהם, בחצי מחירם, וכל אחד מחותמי "הדור" ו"השלח" החפץ ליהנות מההנחה ולהביא אל ביתו ספרים יקרי הערך במחיר מצער, ישלח מחירם כפי המחיר הרשום בזה (היינו בנכיון %50 ממחיר הקצוב במטלון) בהוספת דמי הפארטא. כל אחד מהספרים אפשר להשיג נ"כ ממכרנים בכריכת בד מהודרה, ועבורה יש להוסיף עוד 20 קאפ בעד כל כריכה.

ואלה המה הספרים ומחירם לחותמי "הדור" ו"השלח":

לחותמי "הדור והשלח"	לקונים אחרים	לחותמי "הדור והשלח"	לקונים אחרים
דעת אלהים, רר. ש. ברנפלד	275 ק. (פארטא 26)	ר' יהודה הלוי, ב"ח	98 ק. (פארטא 10) 50 קאפ'
חמשה ספרים	140 קאפ'	ר' אברהם בן עזרא, ב"ח	112 . . . . .
ספרות ישראל, פרוס' מ. שטיינ	195	לקושי קדמונים (ר' האי גאון, ר"ש	20 6 . . . . .
שנייער, ארבעה ספרים	80	שרביש הוהב, ר' רונש בן לברט)	42 . . . . .
תולדות שי"ר, רר. ש. ברנפלד	10	ר' יהודה אלהריזי תחכמוני	138 . . . . .
דרך תשובה, צלפחד בר הושים	25	החנוך, ספענסער	91 . . . . .
התיהה	75	מכתבים ע"ד הספרות ה. פרישמאן	50 . . . . .
דרך לעבור גולים, מ. לילענבלום	8	מגלת ספר, ר"י עמרן	1 . . . . .
לקורות היהודים ברוסיה ופולין,	50	התורה והחיים בימי הבינים, ר"ר	390 . . . . .
בן-ציון כ"ץ	6	מ. גירעמאן, שלשה חלקים	44 185 . . . . .
מיכאל וקש, ר"ד, ש. ברנפלד	8	ירמיה הנביא, פראפ' לאצארוס	40 . . . . .
תולדות הריפורמציון הדתית,	75	ר"י ליפמאן צונק, ש. ס. ראבי-	6 20 . . . . .
ב"ח, רר. ש. ברנפלד	125	נאוויטש	18 80 . . . . .

הנחה מיוחדת לחותמי "הדור"

מלבד הספרים המנויים למעלה, יוכלו להשיג רק חותמי "הדור" לבדם את ספרי הוצאת אחיאסף הרשומים מטה למקחים נמוכים מאד, שהם כדי שלישי המחיר הקצוב, ואלה הם הספרים:

לחותמי הדור	המחיר הקצוב	לחותמי הדור	המחיר הקצוב
דון והשבון, טרוואש	28 ק. (פארטא 6 ק)	דניאל דירונדה, עליוט פרישמאן	168 ק. (פארטא 16 ק) 60 ק.
הגיתו החדש, רר. הירצל	40	ביריניקה, שומאכער	170 . . . . .
	6	אפרים קוה, אויערבאך	63 . . . . .

כתבת "הדור" ו"השלח":

ИЗДАТЕЛЬСТВО „АХИАСАФ“, ВАРШАВА. VERLAG „ACHIASAF“, WARSCHAU.

כנית מסדר הספרים של חברה "אחיאסף" ביארשא

נמצאים לרמנר ספרים אחרים יקררי-המציאות:

Rs. kop.

- Dr. S. Fried. Das Buch über die Elemente. (כפי היסודות) 1884. 1
- Dr. Carl Fischer. Gutmeinung über den Talmud der Hebräer. 1883. —75
- Geschichte der Aufklärung in Europa 3
- Geschichte der religiösen Poesie. 2
- Dr. F. Zuckermann. Materialien zur Entwickl. der altjüd. Zeitrechnung im Talmud. Breslau, 1882. 1
- Dr. M. Rattner. Die biblische Erdbeben-Theorie. 1881. —75
- Jahresberichte des jüd. theolog. Seminars zu Breslau, vom Jahre 1856, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64. 4
- Ersch u. Gruber. Allgemeine Encyclopädie der Wissensch. etc. Leipzig, 1850. H-N. Juden und jüdische Literatur. 5
- Briefe einiger portugies. u. deutscher Juden an den Herrn von Voltaire. Danzig, 1773. 2
- Dr. J. Seidler. Beiträge zur Geographie Babyloniens im Talmud u. Midrasc. Berlin, 1884. 1
- Dr. P. Gosin. R. Sammel b. Meir (רש"י). Breslau, 1880. —75
- Dr. P. Joël. Der Aberglaube u. die Stellung des Judenthums zu demselben. I. u. II. Heft. 1 75
- Dr. H. Solowicz. Geschichte d. Juden zu Königsberg. 1867. 1 25
- J. Mescher. Scholten z. babyl. Talmud. Prag, 1859, 1862, 1867. 2 50
- Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft, Band XIV. Leipzig, 1860. 2
- Dr. F. A. Bauerbach. Geschichte der israelit. Gemeinde Halberstadt. 1
- Dr. E. Zuntz. Zeitschrift für die Wissenschaft des Judenthums. Band I. 1822. 2
- Dr. Frankel. Zeitschrift für die religiösen Interessen des Judenthums. I, II, u. III. Jahrgang. 3
- Dr. S. Merzfeld. Geschichte des Volkes Israel (von der Zerstörung des I. Tempels bis zur Einsetzung des Macabäers Schimon, zum hohen Priester u. Fürsten). Braunschweig, 1847. 1
- Geschichte des Volkes Israel. Band I, II. Leipzig, 1863. 6
- Monatschrift für Geschichte u. Wissenschaft des Judenthums, herausgegeben von Dr. F. Frankel. Band I, II. VI—IX, XI—XXXIII. 1851—1874. 1

מחיר עני הספרים האלה ביה"ח

כל הספרים וה"ל של גליון זה וכל הספרים וה"ל של גליון זה

לפנות עפי' הכתובת:

ИЗДАТЕЛЬСТВО „АХИАСАФ“, ВАРШАВА.

זכרונות לבית דוד

מאת א. ש. פריעדבערג.

(תוצאה חדשה).

הם' הזה כולל בארבעה חלקים גדולים ספורים היסטוריים מתולדות ישראל מן הרבן הבית הראשון עד תקופת הרמב"ם, וכבר נתפרסם ברכים נאחד הספרים היותר טובים ומועילים בפרוהנו. ס' זכרונות לב"ד מצטיין בצחות לשונו, בנוגע סנונו, ומסוגל ביהוד לעורר אהבה וכבוד בלב בני הנעורים לעמנו ולתורתנו, ואלה הם הספורים הבאים בו :

- חלק ראשון: 1) פתח דבר, כף המידים, 2) זר הרפנים, 3) הקוצה, 4) טבעת הקדושין, 5) הכבל והקוין.
  - חלק שני: 6) הנעל, 7) הסוגר, 8) האגרת, 9) הכנור, 10) הצלחיה, 11) התכריך, 12) שני מכתבים, 13) המאכלת, 14) חותם הנשיא.
  - חלק שלישי: 15) אות הקלון, 16) התרעלה, 17) הענק, 18) ספר הזכרון.
  - חלק רביעי: 19) זרון ומשונה, 20) חליפות ותמורות.
- מחיר חלק א' 1.54 ר' ועם פארטא 1.72 ר', מחיר חלק ב' וחלק ד' 1.40 ר' כל אחד וע"פ 1.50 ר', מחיר חלק ג' 1.73 ר' וע"פ 1.91 ר'. עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ'.

כתבת אחיאסף :

Издательство „АХІАСАФЪ“, Варшава.

ה ש ל ח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המו"ל : חברת „אחיאסף“. העורך : אשר גינצברג.

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת השניה

וזה תכן עניניה :

- א) שאלות ארץ ישראל (א. בתי הספר בישי. המשך).
- ב) שמואל דוד לוצאטו (למלאת מאה שנה מיום הולדו). יוסף קלוזינר.
- ג) בעמק הבכא (ספור. חלק שלישי). מענדעלי מוכר ספרים.
- ד) עבודה ופרסום. ד"ר ש. הלוי.
- ה) ישראל וארצו בחזון הספורים (מאמר שני. המשך). מרדכי בן הלל הכהן.
- ו) לעבריה (שיר). א. זוואנקין.
- ז) השקפה כללית. (X). עברי.
- ח) ספרותנו (א). יוסף קלוזינר.
- ט) רועים ועדריהם (ב). מ. חשמונאי.
- י) מחשבות ומעשים (XXI). רבי קרוב.
- יא) ידיעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה : ברוסיה 6 ר"ב, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען, באשכנז 13 ארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק. לחצי שנה : חצי המחיר הנ"ל.

להחתמים על „השלח“ והדור' ביהוד יוול המחיר בשני רוב, וישלמו לשנה 10 רוב, לחצי שנה 5 רוב, לרבע 2.50 רוב.

כתבת השלח :

Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава.

Verlag „ACHIASAF“ Warschau.

WYDAWNICTWO DRUKU

nakładem

Towarzystwa „ACHIASAF“

Dr. L. PINSKIER, Samowyzwolenie.

Cena 25 Kop.

Dr. THEODOR HERZL,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 25 Kop.

Dr. MAX NORDAU,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 40 Kop.

ACHAD-HAAM, Niewolnicy swobody.

Cena 20 Kop.

ACHAD-HAAM, Po za obozem syonistów.

Cena 20 Kop.

Adres: Wyda wnictwo „ACHIASAF“ Warszawa, Twarda Nr. 6.

נשלם עד גמירא הם'

דברי ימי ישראל להפרופ' גרעין.

יצא לאור ונמצא להמכר כל החלק השמיני והוא האחרון לס' הזה.

כל איש אשר יהפוך לקנות לו ידיעה שלמה וברורה במקצוע תולדות ישראל יקנה את הספר רב הכמות והאיכות הזה ומצא די ספקו. הספר מהויק שמונה חלקים גדולים, והחלק השמיני יפרד לשני ספרים וזה מקחו לחלקיו :

מחיר חלק ראשון ושני 2.40 ר' כל אחד, מחיר חלק שלישי ורביעי 2.55 ר' כל אחד, מחיר חלק חמישי 2.65 ר', מחיר חלק ששי 2.95 ר', מחיר חלק שביעי 2.90 ר', מחיר חלק שמיני ספר ראשון 1.85 ר', מחיר חלק שמיני ספר שני 1.85 ר'.

המקחים האלה הם לכר פארטא ועבור המשלוח יש להוסיף 30 קאפ' לכל חלק. הקונים למצער ארבעה חלקים כפעם אחת פטורים מרמי הפארטא. דורשי הספר יפנו ע"פ כתובת :

Изда тельство „Ахіасафъ“, Варш ава.

I. КЛАУСНЕРЪ.

ДУХОВНЫЙ СІОНИЗМЪ
и его главный предетавитель:

Опытъ обстоятельнаго изложенія
и характеристики сіонистсткой
доктрины „Ахадъ-Гаама“.

Цѣна 40 коп., съ перес. 46 коп. Сіонист-
скимъ кружкамъ значительная уступка.

Продается въ книжномъ магазинѣ

Издательства „Ахіасафъ“, Варшава.

С. ПЕНЬ

**Четвертый всемирный
КОНГРЕСЪ СИОНИСТОВЪ**

въ Лондонѣ 1900 г.

Полный отчетъ

Цѣна 40 к. съ пересылкой 48 к.

Издательство „Ахиаסף“, Варшава.

**ספרים חדשים שנבננו לבית מסחר „אחיאסף“
ווארשא.**

- אוצר המלים והשרשים, כולל כל שרשי לשון הקדש מעתיקים ללשון יהודית המדוברת (זאנאן) מאת א. ריינעש, ווארשא. 60 ק.
- דניאל דירונדה, גיאורני עליאט, תרגום פרישמאן, תוצאה חדשה, הוצ' אחיאסף. 1.68 ר"כ
- מהירו לחותמי הדור עם פארטא דער געדאנק וועגען ציון, בריעפע פון רבנים וועגען ישוב א"י, חוב, א'—ב'. 10 ק.
- דער פיערטער ציוניסטען קאנגרעס אין לאנדאן, פון דר. לוריא, ווארשא. 10 ק.
- הדרת זקנים, הבור אריסטיאה על דבר העתקת חורתנו ע"י שבעים זקנים (זרנון), ווארשא. 10 ק.
- זכרונות לבית דוד, א. ש. פריעדבערג הוצאת אחיאסף

חלק ראשון	"	"	1.54 ר"כ
חלק שני	"	"	1.40 "
חלק שלישי	"	"	1.73 "
חלק רביעי	"	"	1.40 "

- הזיונות ומנגינות, שאול משרניחובסקי, שירים, ספר שני, הוצאת תושיה ווארשא. 40 ק.
- ס' ילקוט ספורים, על חמשה חומשי תורה, כל ספורי המעשיות המפורים ככל מקצועות התורה שבע"פ עם באור מלוקט מנדולי המפרשים, מאת זאב וואלף גרינוואלד, ח"א ס' בראשית ווארשא. 80 ק.
- ס' יכוד חכמת ההגיון, מאת ר' מאיר ליבוש מלבים ז"ל, ווארשא. 75 ק.
- מחזות ושברו מחזות, דוד ישיעהו זילבערבוש, עשרה ספורים וציורים, קראקא. 40 ק.
- נגד הורם, י. ברשדסקי, רומן ארבעה ספרים, ווארשא. 1.60 ר.
- עיוור המורה והתלמיד, חומש לבתי ספר ולעם, ס' במדבר עם העתקה לזרנון ע"פ שיטת המורים (ליניען-סיסטעם), פילאד-דעלפיא תר"ס. 50 ק.
- ספר רפואות להרמב"ם, י"ל ראשונה ע"פ כת"י בריטיש מוועאום, לונדון. 75 ק.
- ס' תבואות הארץ, ר' יהוסף שווארץ, תוצאה מוגהת ומתוקנת עם תולדות המחבר ותמונתו, ע"י א. מ. לונץ, ירושלים 2 ר.
- תורת החימיה, עם תמונות וציורים, פ. קאנטאראוויץ, ווארשא. 50 ק.
- Всеобщая история евреевъ отъ др. врем. до настоящаго. С. М. Дубнова. Второе переработ. и расш. издание Т. I. 1-ый полутомъ, Одесса 1 p. 25 k.
- Первые Проблески сионизма въ запад. Европѣ Д-ра Л. Хазановича 20 к.
- 4-ый Всемирный Конгрессъ въ Лондонѣ (полный отчетъ) С Пѣна 40 к.
- Евреи въ Китаѣ Л. Майзель 35 к.
- Мысли о сионистскихъ конгрессахъ С. С-каго 15 к.

ירושלים תערה על לבכם !!

א ל ב ו ם

מראה ארץ ישראל והמושבות

אנויכטען פון פאלעסטינא און די יודישע קאלאניעס פאטאגראפירט און בעשריבען פון י. ראפאלאוויץ און מ. זאנס דער אלבום ענטהאלט פרעכטיגע בילדער פון ארע יודישע קאלאניעס אין ארץ-ישראל מיט בעשרייבונג אין העברעאישער און דייטשער שפראך, פון זייער ענטשטעהונג און יעצטיגען שטאנד, אויך בילדער פון וויכטיגע ערטער און שטעט אין ארץ-ישראל די בילדער זענען קונסטפאל געארבייט און געדרוקט אין איינער פון די בעסטע קונסטדרוקערייען אין דייטשלאנד, און די בעשרייבונגען זענען דעם לעזער א פאלישטענדיגעם בילד פון די קאלאניעס און דעם לעבען פון די יודישע אקע-בויער אין ארץ-ישראל. דער אלבום קען דיענען אלס בעסטעס געשענק און צייגונג אין שטוב.

פרייו פון אלבום 3 רובל מיט פארטא. אויף פערלאנגען איז אויך צו בעקומען אין פראכט-רווייס-בלוי מיט גאלד שניט איינבאנד צום פרייו פון 4 רובל.
Verlag „ACHIASAF“, Warschau

**Изданія
Товарищества „АХИАСАФЪ“.**

- Ахадъ-Гаамъ, Рабство въ свободѣ, переводъ Н. Василевскаго 12
- Подражаніе и асимиліяція, переводъ Н. Шейнкмана 40
- На пути къ сионизму, перев. Л-на Буква и жизнь, Положительное и отрицательное. Цѣна каждой брошюры 10 коп. съ пересылкой 12
- Лилиенблюмъ М.Л., Пять моментовъ изъ жизни Моисея. Цѣна 35 коп., съ пересылкой 40
- Любарскій Г.А., Палестина, ея настоящее и будущее. Очеркъ положенія современной Палестины и ея существ. въ ней евр. колоній, цѣна 75 к. съ перес. 85
- Нордау М. Д-ръ, Докторъ Коэнъ, трагедія изъ современной жизни, цѣна 60 к. съ перес. 66
- Членовъ В. Е. Д-ръ, Второй конгрессъ сионистовъ и предшествовавшія ему совѣщанія, цѣна 50 к. съ пересылкой 58
- Ямпольскій П. А. Д-ръ, Вступительная духовная бесѣда о еврействѣ 17
- Вторая бесѣда о еврействѣ, Третья бесѣда о еврействѣ, цѣна каждой брошюры 15 коп., съ пересылкой 40
- Яффе Л., Записки Давидова дома, по Рекендорфу и Фридбергу, цѣна 35 коп. съ пересылкой 40